

ZRÍNYI MIKLÓS NEMZETVÉDELMI EGYETEM
Bolyai János Katonai Műszaki Kar

Vegy-, Katasztrófavédelmi és
Védelmi Igazgatási Tanszék

CSEPREGI PÉTER
Védelmi Igazgatási Szak
Katasztrófavédelmi Szakirány

HATÁRMENTI EGYÜTTMŰKÖDÉS

A katasztrófák elleni védekezésben a szomszédos államok szervezeteinek kiemelt felelőssége a határmenti együttműködés szervezeti és intézményi formáinak a lehető legjobb kialakítása. A Békés megyei tapasztalatokból kiindulva vizsgálja ezek lehetőségeit szerzőnk.

Dr. Habil. Vincze Árpád PhD
Egyetemi docens

2007.

TARTALOMJEGYZÉK

Bevezető	2
1. Békés megye veszélyeztetettsége	5
1. 1. A megye veszélyeztetettsége	5
1. 1. 1. Hidrológiai eredetű veszélyhelyzet	5
1. 1. 2. Geológiai veszélyhelyzet	8
1. 1. 3. Időjárás eredetű veszélyhelyzet	10
1. 1. 4. Ipari eredetű veszélyhelyzet	10
1. 1. 5. Nukleáris létesítmények működési zavarai	12
1. 1. 6. Veszélyes anyagok szállítása	13
1. 1. 7. Fertőzés és járványveszély	15
1. 1. 8. Terrorcselekmények veszélye	16
1. 1. 9. Környezetszennyezés veszélye	18
2. Nemzetközi kapcsolatok	19
2. 1. A nemzetközi kapcsolatokról általában	19
2. 2. A nemzetközi kapcsolatok fejlődése	21
2. 3. Együttműködés nemzetközi szervezetekkel	24
2. 4. A Közösségi Polgári Védelmi Mechanizmus:	24
2. 4. 1. A Mechanizmus tartalma	24
2. 4. 2. Magyarország részvétele a Mechanizmusban	26
2. 4. 3. Gyakorlati tapasztalatok	27
2. 5. Kétoldalú egyezmények alapján folyó együttműködés	28
2. 5. 1. Hidrológiai eredetű veszélyhelyzetben	28
2. 5. 2. Ipari eredetű veszélyhelyzetben	33
3. Duna-Körös-Maros-Tisza Regionális Együttműködés	41
3. 1. Az együttműködés létrejötte	41
3. 2. Az Eurorégió biztonsága:	43
3. 3. Határtalan Biztonságért Konferencia	45
3. 3. 1. Gazdasági beruházások biztonsági követelményei	46
3. 3. 2. Katasztrófák elleni védekezés a DKMT Eurorégióban	49
3. 4. A konferencia eredménye	52
3. 5. DKMT Mentőszervezet	53
3. 5. 1. Elgondolás a DKMT mentőszervezet képzésére és felszerelésére:	56
3. 6. Pályázatok	57
3. 6. 1. INTERAG IIIA	57
3. 6. 2. TWINNING Projekt	60
Befejezés	67
Mellékletek	69
Felhasznált irodalom	70

**„A katasztrófák megelőzése és az
ellenük való védekezés nemzeti ügy.”**
/1999. évi LXXIV. törvény 1. § (1)
bekezdés/

BEVEZETŐ

Az emberiség története folyamatos küzdelem az életért, az életfeltételekért. Már az ókorban is megvolt a törekvés az emberekben a biztonságra, úgy a békeidőszaki katasztrófák esetén, mint a háborúskodás alkalmával.

A tűzért és a tűz elleni harc évezredek óta meghatározza az emberek és közösségek mindennapi életét. A barlangok, a pincék óvóhelyként való használata egyidős az emberiséggel. Hegyek közé, erdőkbe való menekülés, a létfontosságú javak elrejtése, a védőlétesítmények építése sem mai találmány.

Az emberi nem már kialakulásának hajnalán rákényszerült annak felismerésére, hogy a természettel, az életfeltételekért vívott állandó küzdelemben az összefogás, a közös cselekvés nem nélkülözhető. Az emberi társadalmak létrejötte és fejlődése e felismerésnek köszönhető.

Ha e gondolatok a múltban és a közelmúltban igazak voltak, akkor a XXI. század küszöbén még inkább helytállóak. A világban jelentkező katasztrófák elleni harcban nélkülözhetetlen az emberek, kisebb-nagyobb térségek, azonos-, vagy más kontinenseken lévő országok összefogása.

A Föld lakóit a következő évszázadokban is számos, megoldásra váró veszély fenyegeti. Nemzetgazdaságok emelkednek és hanyatlanak, a világ különböző pontjain háborúk robbannak ki, hontalanná váló népek százezrei vándorolnak, járványok tizedelnek, természeti és civilizációs csapások pusztítanak. (1. sz. melléklet)

A jövőben csak azok a nemzetek lehetnek sikeresek, amelyek felismerik a veszélyeket, felkészülnek az ellenük való védekezésre, megteremtik a katasztrófák elhárításának jogi és technikai feltételeit.

A katasztrófák nem méltányolják a határokat, válogatás nélkül pusztítanak, rendkívüli emberi szenvedéseket és óriási károkat okozhatnak. Akadályozzák a fejlődést, ellehetetlenítik az életfeltételeket. Ma az együttműködés fontosabb, mint eddig bármikor.

1999. június 22-én a Magyar Köztársaság Parlamentje elfogadta az 1999. évi LXXIV. Törvényt, a katasztrófák elleni védekezés irányításáról, szervezetéről és a veszélyes anyagokkal kapcsolatos súlyos balesetek elleni védekezéssel. Lényeges eleme a törvénynek, hogy a hivatásos önkormányzati tűzoltóság jogállásának változatlanul hagyása mellett biztosítja annak jogi alapját, hogy országos és megyei szinten a polgári védelem és a hivatásos állami tűzoltóság bázisán – az önkormányzati és területfejlesztési miniszter irányításával – a katasztrófavédelemmel összefüggő ágazati feladatok irányítására, összehangolására és végrehajtására egy egységes szakmai rendvédelmi szerv került létrehozásra, amely mentes a párhuzamosságoktól, ugyanakkor hatékonyan és a funkcionális feladatokra integrált szervezetként működik.

A törvény szellemével összhangban, 2001. január 1-n megalakult az országos Katasztrófavédelmi Főigazgatóság, valamint a megyei katasztrófavédelmi igazgatóságok.

A törvény:

- 26. § i) pontja feladatul szabja az Országos Katasztrófavédelmi Főigazgatóság részére az együttműködést a hazai és a nemzetközi katasztrófavédelmi szervezetekkel a katasztrófák elhárításában;
- 27. § (2) c) pontja az Országos Katasztrófavédelmi Főigazgatóság főigazgatóját teszi felelőssé a nemzetközi segítségnyújtásba

bevonat, alárendelt szerv folyamatos készenlétéért, a nemzetközi segítségnyújtás szervezéséért, az ezzel összefüggő feladatok koordinálásáért;

- 28. § (2) e) pontja meghatározza, a főigazgató a katasztrófa-elhárítás irányításával és koordinálásával kapcsolatos jogkörében biztosítja a regionális és határmenti együttműködéssel összefüggő feladatok folyamatos végrehajtását.

A törvény ezen pontjai és az a tény, hogy egy határmenti megyében, ott is egy államhatár közvetlen szomszédságában fekvő városban teljesítek szolgálatot keltette fel az érdeklődésemet a téma iránt. Dolgozatomban a nemzetközi együttműködés eddigi eredményeit és az általam lehetségesnek vélt feladatait kívánom összefoglalni.

1. BÉKÉS MEGYE VESZÉLYEZTETETTSÉGE

A téma feldolgozása során szükségesnek ítélttem meg, hogy bemutassam annak a megyének a veszélyeztetettségét, melyben élek, utalva a határmenti sajátosságokra.

Békés megye az Alföld délkeleti részén, a Körösök völgyének és a Maros régi folyómedrének hordalékkúpján fekszik. Felszíne nagyobb részt sík, délen magasabb hátság, északon mélyebb terület a jellemző. A két különböző tájfejlődés ellenére mindenütt folyóktól, medrektől szabdalt a vidék, sztyepp jellegű, ártéri és egyéb erdőfoltokkal tagolt.

Az emberi tevékenység tájalkító hatása, a legelő- és szántó szerzés, erdőirtással és vízszabályozással párosult. A térségben fontos tevékenység a vízgazdálkodás, a főként mezőgazdasági és a lassan fejlődő ipari tevékenység mellett. A vízrendszer szabályozása, valamint a felszíni öntöző és belvízelvezető rendszer műveinek kialakítása a jövőben is számottevő tevékenységet kíván.

A megye lakosságának száma lassan, de folyamatosan csökkenő tendenciát mutat.

A megye területe: 5.631 km²

Lakosok száma: 396.852 fő

Települések száma: 75

1. 1. A megye veszélyeztetettsége

1. 1. 1. Hidrológiai eredetű veszélyhelyzet

A megye területén a Berettyó, a Fekete-, Fehér-, Sebes-, Kettős- és a Hármaskörös található, melyek a Hortobágy-Berettyóval együttesen a Közép-Tisza-vidék legnagyobb vízrendszerét alkotja.

A Körösök vízgyűjtő területe 27.537 km², melynek több mint a fele (53 %) román területre esik. A vidék, előzőekben említett folyói hegységi és síksági területen folynak. A folyók vízkészletének jelentősebb része a hegyvidéki vízgyűjtőkből származik, ezért a Körös-völgy a felszíni vizek vonatkozásában kedvezőtlen adottságokkal rendelkezik. A megyében van a terület kis esésű, síksági része, a vízrendszert bonyolult csatornahálózat szövi át.

A vízkészlet, túl a természet általi determináltságon, a tőlünk független román társadalmi, gazdasági és az ehhez kapcsolódó román vízkészlet-gazdálkodási koncepciók, feladatok függvénye.

A téli és a kora tavaszi csapadékok nyomán kialakuló árhullámok az esőzés és a hóolvadás szakaszosságának megfelelően vonulnak le. Az 1.500 méter tengerszint feletti magasságot meghaladó Bihar-hegységből érkező folyók áradására –különösen a Sebes-, és a Fekete-Körösön – az rendkívüli hevedesség jellemző. Egy-egy nagyobb csapadék, vagy hóolvadás következtében kialakuló árhullám 24 óra alatt eléri a magyar határt és további 10-12 óra alatt gyakran a korábbi vízszintet meghaladó értéken, tetőzik.

A Körösök vízjárása nem egyenletes, vízszállításuk rendkívül szélsőséges. A legkisebb és a legnagyobb vízhozamok közt igen nagy a különbség. A „vízjáték” meghaladja a 10 métert is. A magas vízállás márciusban, áprilisban és júniusban fordul elő, a „kis vizek” augusztusban és szeptemberben a jellemzőek.

A megye területén, 24 településen mintegy 240.000 ember van kitéve árvízveszélynek. Ezen a területen 34 ipari üzem van.

A megye keleti, országhatárhoz közeli része (Geszt, Mezőgyán, Méhkerék, Kötegyán térsége) a román területen végrehajtott vízrendezési munkák következtében, felszíni vízhiányos.

Romániában, a korábbi években létesített víztározók üzemeltetése folytán a megye területére a nyári vegetációs időszak alatt alig érkezik víz. Ennek következtében csak a duzzasztók (Békés, Békésszentandrás, Gyula) üzemeltetésével és a tiszai vízátervezésekből lehet az ökológiailag és az egyéb vízhasználathoz szükséges vízmennyiséget biztosítani.

A megye területén lévő folyók és a belvízveszélyes területek mesterséges védművei (árvízvédelmi töltések, szükség-, és vésztározók, településeket körülvevő körgátak, csapadékvíz elvezető csatornarendszerek stb.) megléte, állapota, fejlesztése és karbantartásának folyamatossága döntően befolyásolja megyénkben periodikusan előforduló hidrológiai veszélyhelyzetek sikeres kezelését.

1. ábra
Jellemző Körös part tavasszal
Forrás: Saját felvétel, 2006

Hatékony árvízvédelem elképzelhetetlen több szomszédos országgal való szoros és szervezett együttműködés nélkül. A többi elemi csapás, természeti katasztrófa általában ritkán haladja túl egy-egy megye, esetleg régió (körzet) területét vagy lépi át az országhatárt. A védekezést legtöbbször regionális, megyei, helyi szinten és erőkkkel meg lehet oldani.

Az árvízvédelmi események sikeres kezelésének biztosítéka csak a megfelelő és megbízhatóan működő árvízi előrejelző rendszer, a kellő időben hozzáférhető hidrometeorológiai információk biztosítása egységesen a román és magyar vízgyűjtő területek tekintetében, valamint a védekezésben részvevő szervek, és szervezetek összehangolt együttműködése lehet.

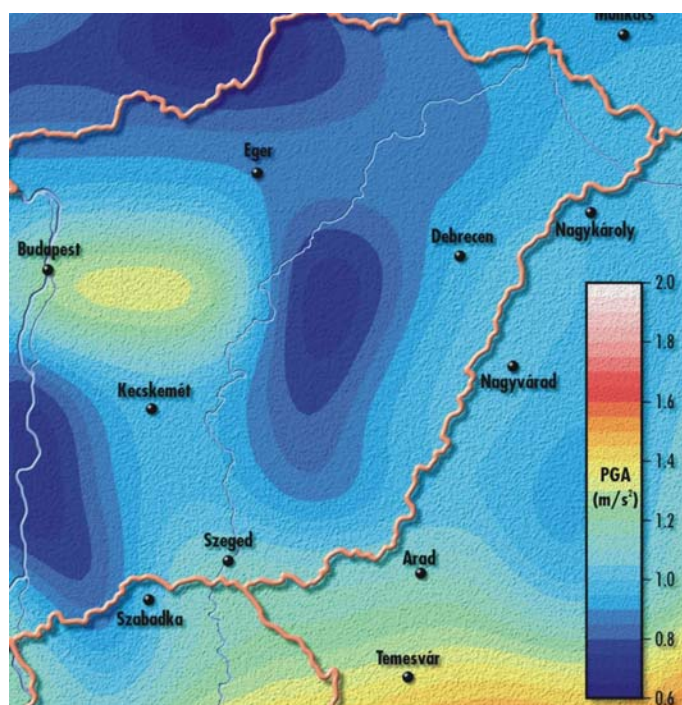
1. 1. 2. Geológiai veszélyhelyzet

A Kárpát-medence erősen tektonizált, ezért – figyelembe véve a legnagyobb rengések helymeghatározásának bizonytalanságát – az esetek nagy részében található olyan törészóna, mely a földrengés fészkeivel kapcsolatba hozható. Ilyen például a megyénket Battonya-Békéscsaba irányba átszelő törésvonal, Békés térségében földrengés zónával és fészekkel.

Az adott környezetben 39 földrengést regisztráltak. A legnagyobb intenzitású 1978. július 22-én keletkezett Békés térségi epicentrummal, melynek erőssége 6-os volt. A rengés békésen épületkárokat okozott. A földrengést megelőzően 17 rengést jegyeztek fel, az elsőt 1924-ben. 1978-tól napjainkig a terület aktivitása csökkent, a legutolsó rengést 1990-ben regisztrálták békési fészekkel.

Az előrengések és utórengések eloszlásából sok, olykor ellentétes következtetéseket lehet levonni, de a fentiek alapján megállapítható, hogy a rengések keletkezési helye és a földtani szerkezet között bizonyos párhuzamos kapcsolat van.

Valószínűleg azok a földrengésforrások, – békéscsabai, békési, kétegyházi, eleki – amelyekből már pattantak ki rengések, továbbra is aktívak maradnak. Nem szabad azonban figyelmen kívül hagyni a távolabbi nagyobb rengéseket gerjesztő forrásokat sem. Feltétlenül figyelemmel kell kísérni a szomszédos Romániában előforduló rengéseket, azok értékelése során a tapasztalatok feldolgozás nem mellőzhető.

2.ábra
Földrengéskockázat kelet Magyarországon
Forrás: GeoRisk Földrengéskutató Intézet

Az 1990-es évek elején a megye dél-keleti területén, lévő településeken – Medgyesbodzás központtal – tömegesen jelentkeztek talajsüllyedésből eredő épületkárosodások. A fenti településen a 360 lakóingatlanból 275-ben jeleztek és regisztráltak jelentős altalajsüllyedésből eredő épületkárokat.

A vizsgálatok az okot, okokat nem tudták egyértelműen meghatározni. A több évi tartós szárazság, a mezőgazdasági területek meliorációjának eredményeként több métert süllyedt a talajvízszint, a talajszerkezetben jelenlévő zsugorodó agyaglencsék viselkedése, a Maros hordalékkúpjából kinyert ivóvíz készlet, a területen végzett szénhidrogén kutatás és kitermelés mind a figyelem előterébe került, de a következmények okaként sem szerepelt kizárólagosan.

1. 1. 3. Időjárás eredetű veszélyhelyzet

Az átmeneti földrajzi helyzetből adódó változékony éghajlat kedvez a szélsőséges időjárási viszonyok, veszélyhelyzetek kialakulásának. Elsődlegesen viharok, orkánok, aszályok, havazások, özönvízszerű esők okoztak az elmúlt években nagy károkat.

3. ábra
Jellemző kép özönvízszerű eső után
Forrás: Saját felvétel, 2006

A rendkívüli időjárási viszonyok elsősorban a téli nagy erejű széllel kísért havazások teszik próbára a lakosságot és a mentésben, ellátásban résztvevőket. Az utak napokig tartó járhatatlansága miatt sok település, major és tanya záródik el a külvilágtól. Jellemző a megye közútjain a határ átkelőik irányába haladó nagy kamionforgalom. Az úton lévő gépkocsik elakadása nagymértékben megnehezíti az utak tisztítását, a lakosság ellátását. Az úton rekedtek elhelyezését is meg kell oldani.

1. 1. 4. Ipari eredetű veszélyhelyzet

Kialakulását eredményezheti a mérgező vegyi anyagok szabadba jutása, ipari, mezőgazdasági technológiák működési zavarai, emberi mulasztás, tüzek, robbanások, valamint kisebb jelentőséggel, energetikai rendszerek leállásából eredő események.

A megye iparának legnagyobb részarányát az élelmiszeripar és az italok gyártása jelenti, a nagy mértékű piacvesztés ellenére is. Jelentős, a nem fém ásványi termékek, üvegáruk és tisztítószer gyártása is. Az ipari vállalkozások egyre növekvő mértékben alkalmaznak korszerű ipari technológiákat. Az ipari tevékenységtől függetlenül, a vidék agrárjellege dominál. Erre utal az, hogy az ülepedő por mennyisége éves átlagban enyhe határérték túllépést mutat.

A 2/2001. (I. 17.) Kormányrendelet alapján, a megyében két felső küszöbértékű és három alsó küszöbértékű veszélyes üzem van.

A határokon átnyúló katasztrófák előfordulására és károkozására jó példa a Tisza ciánszennyezése. Az ilyen katasztrófák a technológiai előírások megsértésével, az elavult, korszerűtlen technológiák alkalmazásával, a felelőtlen gazdálkodással, az alapvető környezetvédelmi és biztonsági követelmények semmibe vételével kapcsolatosak.

4. ábra
Ciánszennyezés okozta halpusztulás
Forrás: MTI

Ebből a katasztrófából látható, hogy nemcsak az ország határ közvetlen közelségében fejt ki hatását egy-egy esemény, hanem az ország belsejében is.

1. 1. 5. Nukleáris létesítmények működési zavarai

Békés megyében és a szomszédos megyékben, a határon túl sincs atomerőmű. A megyére elsősorban a paksi, másodsorban a bohunicei és a mohi atomerőmű működési zavaraiából eredő sugárzás a veszélyes.

Az Országos Katasztrófavédelmi Főigazgatóságon működő Baleseti Információs Osztály, a megyei igazgatóságokon telepített Területi információs Központokon keresztül folyamatosan figyelemmel kíséri és értékeli a háttérsugárzást és a meteorológiai viszonyokat. Az Országos Sugárfigyelő-, Értékelő és Jelzőrendszernek megyénkben Szarvason és Békéscsabán automata mérőállomása működik.

5.ábra
Csernobil 1986
Forrás: MTI

Attól függetlenül, hogy közvetlen veszély nem fenyegeti a megyét, a Dél-alföldi Régiót, mégis számolni kell a következményekkel. A több mint ezer kilométerre lévő csernobili katasztrófa a megyében is a környezeti radioaktív sugárzás intenzitásának növekedésével járt.

Az viszont tény, hogy a nukleárisenergia-termelés és a védekezés Csernobilt követően, jelenleg világviszonylatban a legjobban megszervezett.

1. 1. 6. Veszélyes anyagok szállítása

Az országos tendenciának megfelelően, térségünkben is a veszélyes áru szállítás belföldi arányának emelkedése érzékelhető. Növekedett a kamionok tranzitforgalma is. Így vált a közúti közlekedés környezeti veszélyforrásaink között jelentős tényezővé, különösen azért, mert a veszélyes anyagok szállítása leggyakrabban ilyen módon történik.

A megye közúti forgalmának döntő része a 44-es, 46-os és a 47-es számú főútvonalakon zajlik a települések és a megye 3 közúti határállomása felé. Az utak Békéscsaba és Gyula kivételével, minden településen áthaladnak.

Megyénk közúti határállomásai nincsenek kijelölve veszélyes anyag szállítmányok ki- és beléptetésére, mégis előfordulnak ilyen szállítmányok. Megítélésem szerint Románia EU taggá válásával, a vámvizsgálatok elmaradásával, a jövőben növekedni fognak a veszélyes anyagszállítások, amelyeknek megakadályozása, korlátozása, csak szigorú ellenőrzések végzésével és büntetések kiszabásával szorítható vissza.

Valószínűsíthető, hogy a jövőben a legnagyobb kihívást ez a terület fogja jelenteni, mivel gyakorlatilag nehezen áttekinthető, túl sok szubjektív tényezőt tartalmazó, rendkívül gyorsan fejlődő folyamatról van szó.

6.ábra
Veszélyes anyagot szállító kamion balesete
Fotó: Kiss Zoltán

Több szakértő szerint a XXI. század első évtizedében a közúti veszélyes anyagszállítás – mind a hazai, mind a tranzit – nagy valószínűséggel gyors ütemben fog nőni és nehezen ellenőrizhetősége miatt jelentős veszélytényező lesz. Az így létrejött katasztrófahelyzetek – akár a tüzkatasztrófa – lokális jellegűek és viszonylag kisebb erőfeszítéssel, rövidebb időtartammal fölszámolhatók.

A megye vasút vonalai közül a Gyomaendrőd – Lökösháza (határállomás) fővonalon történik a legnagyobb számban veszélyes anyagot tartalmazó szállítmányok átbocsátása. Jelentős a Békéscsaba – Orosháza, az Orosháza – Kardoskút és a Gyomaendrőd – Szeghalom – Füzesgyarmat szárnyvonalakon lebonyolított forgalom is.

Nehézséget jelent a nem kellő szállítmány okmányolási fegyelem, gyakori és komoly veszélyt rejt magában a szállítólevéltől és veszélyes anyagbárcától eltérő rakomány.

Vegyí balesetek, tartálysérülések, ismeretlen eredetű vegyí anyagok beazonosítására a MÁV Vegyí Balesetelhárító, a Csongrád, Jász-Nagykun-Szolnok, és a

Hajdú-Bihar megyei Katasztrófavédelmi Igazgatóságok Veszélyhelyzeti Felderítő Csoportjai vehetők igénybe, a helyszín és a feltételek függvényében.

1. 1. 7. Fertőzés és járványveszély

Nem szabad „lefutott ügynek” tekinteni a járványokat, - beleértve a humán-, az állati- és a növényeket károsító epidémiákat – mivel az elmúlt években teljesen új, rendkívül veszélyes kórokozók jelentek meg.

Évente visszatérő feladatot jelent a fertőzésre és járványveszélyre való felkészülés, mind a humán, mind az állategészségügy területén. Az elmúlt évek tükrében elmondhatjuk, hogy tömeges mértékű fertőzés és járvány megyénkben ritkán alakult ki.

7.ábra
Madárinfluenza
Forrás: MTI

Az agrárjelleg és a nagyszámú állattartás miatt jellemzőek lehetnek az állati eredetű fertőzések. Ezek közül korábban a leggyakoribb a száj és körömfájás, illetve a sertéspestis volt.

A megyében ez idáig madárinfluenza megbetegedés még nem fordult elő, azonban a környező megyékben, közel a megyehatárhoz, már volt. Fel kell készülni a megyében való előfordulásra és a kialakult helyzet kezelésére.

1. 1. 8. Terrorcselekmények veszélye

Napjaink egyik legfenyegetőbb veszélyeztetettsége. Elemezve a modern terrorizmus fegyveres akcióit, arra a következtetésre juthatunk, hogy az elkövetők fő célja a lakosság erkölcsi ellenálló képességének megtörésével nyomást gyakoroljanak a demokratikus kormányokra.

Soha az emberi közösség nem volt kitéve ilyen veszélynek, mint ezen évezred kezdetén, mely egy igazi drámát jelent napjaink emberiségének. Egyike a vészesen bővülő csapásoknak az erőszak, az emberölés, a helyi, vagy nemzetközi terrorizmus. Fő jellemzője a hidegvérű tetteken keresztüli megfélemlítés, eszköztárába tartozik az emberrablás, a gyilkosság, a robbantás, a gyújtogatás, középületek elpusztítása, stb.

A terrorizmus az erőfitogtatás legalapvetőbb formája olyan értelemben, hogy brutális erőt mutat. Ezt minden meggondolás nélkül teszi, csak az a törvény érvényesül, amit a terrorista diktál, Legyen az egyén, csoport vagy maga az állam. Okai lehetnek szociális, politikai, rasszista vagy gazdasági színezetűek. Az okok összetettsége eredményezi, hogy napjaink egyik legkomolyabb problémáját jelenti.

A társadalom fejlődésével egy időben a terrorizmus új lehetőségeket kap és folyamatosan halad, gyorsan igazodik a változásokhoz. Élő példaként említhetjük az Egyesült Államokbeli támadókat, akik iszlámvallásúak, Szaúd-Arábiából származnak és Európában végezték tanulmányaikat, vagy a madridi merényletek elkövetőit, akik Spanyolországban telepedtek le és beszélik a spanyol nyelvet, vagy a londoni merényletsorozat elkövetőit, akik Nagy-Britanniában születtek.

8. ábra
2004. március 11. Merénylet Madridban
Forrás: MTI

Az iszlám terrorizmus egy jelenség Európában. Adatok lévén tudunk ilyen magokról Németországban, Hollandiában, Nagy-Britanniában, Franciaországban és Spanyolországban.

2001. szeptember 11. határozott váltást jelez a terrorista csoportok célpont választásában. A fő célpont a demokratikus országok, illetve szövetségeseinek lakossága lett. Hatása többszörösen túlnőtte Amerika határait. Hazánkban is azonnal bevezetett biztonsági intézkedésekre még jól emlékszünk.

Az elmúlt években végrehajtott merényletek távol voltak hazánktól, de hatásuk jelentkezett nálunk is. Emlékszünk a 2004. március 11-i madridi pályaudvari merényletre, a londoni metrószerelvény és autóbusz felrobbantására vagy a Sharm el Sheikiben, Ammanban végrehajtott szállodarobbantásokra. A sor nem teljes. A cél egyértelmű, minél több ember meggyilkolása, lehetőleg a lakosság, illetve, a turisták soraiból.

1. 1. 9. Környezetszennyezés veszélye

A környezetszennyezéssel járó lakosságvédelmi feladatok napjainkban egyre nagyobb hangsúlyt kapnak. Az illegális lerakóhelyeken lerakott és ott ömlesztve tárolt hulladék komplex módon veszélyezteti a környezetet, a felszín alatti vízkészletet, a levegőt.

A két legfontosabb levegőszennyező gáz alacsony szinten van jelen a nagyobb városok (Békéscsaba, Gyula, Orosháza, Békés) levegőjében. A közlekedésből származó nitrogénoxid szennyezettség nem számottevő.

9.ábra
Nem szép látvány
Forrás: Saját felvétel

A szilárd települési hulladékok komplex módon veszélyeztetik a környezetet, a felszín alatti vízkészletet, a levegőt. Az EU szabványoknak megfelelő hulladéklerakóhely a megyében csak egy van (Gyomaendrőd). A hulladékkezelés ilyen formája egészségügyi szempontból is erősen kifogásolható.

2. NEMZETKÖZI KAPCSOLATOK

2. 1. A nemzetközi kapcsolatokról általában

Az első fejezetben bemutatott veszélyforrások hatványozottan jelentkeznek egy olyan megyében, régióban, amely az államhatár mellett helyezkedik el. Ebben az esetben nem csak a saját területen előforduló veszélyforrásokat kell elemezni és figyelemmel kísérni, hanem a határon túli eseményeket is. Ennek érdekében együttműködést kell kezdeményezni az ott lévő társszervekkel.

Az Országos Katasztrófavédelmi Főigazgatóság nemzetközi együttműködésének alapját a Magyar Köztársaság külpolitikai irányvonala és törekvései határozták és határozzák meg, mely szorosan illeszkedik az irányító minisztérium nemzetközi tevékenységéhez.

Ahogy a biztonságot veszélyeztető tényezők globalizálódnak, úgy a biztonságpolitika is egyre jobban kötődik a szövetségi rendszerekhez és ezen keresztül a globális biztonságpolitikai elvekhez.

Hazánk katasztrófavédelemmel kapcsolatos stratégiai koncepcióinak alapjait, nem fontossági, hanem időrendi sorrendben:

- NATO Szövetségi Stratégiai koncepciója (1999. Washington D. C.) és az arra épülő időszakos miniszteri irányelvek;
- az Európai Biztonsági Stratégia (15895/03. EU. Council doc.);
- az ENSZ Katasztrófacsökkenési Stratégia (2005. Kobe) adják.

A katasztrófák elleni védekezés megszervezése, a védekezés irányítási rendszerének megválasztása az egyes államok szuverén hatáskörébe tartozik. A nemzetközi biztonságpolitikai elvektől, folyamatoktól azonban egyetlen nemzet sem függetlenítheti magát. A folyamatosan változó kihívások egyre szorosabb

együtműködést igényelnek az államoktól, a kormányoktól és a helyhatóságoktól, ott, ahol az együtműködés tulajdonképpen megvalósul.

Az elmúlt évek katasztrófaeseményei is ezt igazolták. A hatályos irányítási rendszerek jól vizsgáztak. Térségünkben, ebben az időszakban olyan eseményekkel kellett szembenézni, mint az évente jelentkező kisebb-nagyobb árvizek, hóviharak, széliharok, „antraxos” levelek kezelése, belvíz okozta károk felmérése.

Ebben az időszakban párhuzamosan folyt:

- a szervezeti önmeghatározás;
- az elméleti, szakmai megalapozás;
- az operatív veszélyhelyzet-kezelés;
- és a katasztrófa-elhárítás.

Kiforrott a katasztrófák elleni védekezés komplex feladatrendszere, mely felöleli:

- a megelőzés – felkészülés;
- a védekezés – operatív beavatkozás;
- a helyreállítás – újjáépítés;
- a tapasztalatok összegyűjtése és feldolgozása;
- a tervek pontosítása feladatait.

A katasztrófák elleni védekezésre vonatkoztatható nemzetközi és ezekkel egybecsengő hazai folyamatokból levonható következtetések:

- az államoknak, kormányoknak erősnek és határozottnak kell lenniük a katasztrófák elleni védekezés szabályozási és szervezeti hátterének kialakítása, korrekciója során;
- a kockázatazonosítás, veszélyelemzés rendszerét, gyakorlatát folyamatosan értékelni, elemezni kell és a levont következtetések alapján fejleszteni kell;

- a korszerű informatikai lehetőségek, kihasználásával ki kell építeni és működtetni kell a monitoring, előjelző és korai figyelmeztető rendszereket;
- alkalmazni kell a tudásmenedzsment rendszert, fejleszteni kell a szakmai oktatást, képzést és felkészítést;
- a megelőzés/felkészülés, a védekezés/veszélyhelyzet kezelése, valamint a helyreállítás/újraépítés egymásra épülő logikai egysége nem bontható meg.

2. 2. A nemzetközi kapcsolatok fejlődése

Az OKF Nemzetközi Főosztálya az együttműködési feladatokat a Önkormányzati és Területfejlesztési Minisztérium nemzetközi kapcsolatainak rendjéről szóló:

- 5/1997. (BK. 6.) BM utasítás;
- 38/2001. (BK. 18.) BM utasítás;
- és a főigazgatói Irányelvek alapján végezte.

Ezzel egyidejűleg eleget tesz a NATO polgári veszélyhelyzet tervezéssel kapcsolatos követelményeknek, az ENSZ és az EU normáinak a katasztrófák megelőzését, kezelését és a katasztrófa-segítségnyújtást illetően.

A kétoldalú kapcsolatok az alábbi csoportokba sorolhatók:

- kormányegyezmények;
- belügyi egyezmények;
- szomszédos országokkal fenntartott kétoldalú kapcsolatok keretében a határ menti együttműködés;
- egyéb országokkal fenntartott kétoldalú kapcsolatok.

A következő országokkal kötött nemzetközi egyezmények biztosítják a feladatok sikeres végrehajtását:

1995. Szlovénia

1996: Ausztria
Törökország

1997: Franciaország
Horvátország
Németország
Oroszország
Szlovákia

1998: Ukrajna

1999: Csehország
Hollandia

2000: Görögország
Lengyelország

2001: Litvánia

2002: Lettország

2003 Románia

Zökkenőmentes az intenzív együttműködés a környező országokkal, a jószomszédi kapcsolatok jegyében és a hatályos egyezmények alapján. A megállapodásokban előírt Vegyes Bizottságok zavartalanul működnek, a feladatok végrehajtása az éves munkaterveknek megfelelően folyamatos.

A kétoldalú kapcsolatok folyamatosan, de különösen a szomszédos országokat érintő helyzetekben szorosak és intenzívek. Kölcsönös a tájékoztatás a veszélyhelyzetekről, katasztrófákról, a rendszeresen jelentkező árvizekről, a veszélyes anyagok szállítása esetén a közúti és vasúti balesetekről.

Ezeken túlmenően további kisebb nagyobb területre kiterjedő együttműködés valósul meg területi és helyi szinten. Ilyen együttműködési forma:

- az Alpok-Adria regionális katasztrófavédelmi munkaközösség, melynek soraiban együtt dolgoznak Olaszország és Ausztria egyes megyei polgári védelmi parancsnokai, a szlovén és horvát központi katasztrófavédelmi szervezetek vezetői, illetve Győr-Moson-Sopron, Vas, Zala, Baranya és Somogy megyék katasztrófavédelmi igazgatói;
- a Kárpátok Eurorégió Katasztrófavédelmi Munkabizottságának munkájában Szabolcs-Szatmár-Bereg és Hajdú-Bihar megye vesz részt;
- a Duna-Körös-Maros-Tisza Regionális Együtműködés három egymással határos ország határmenti régióira terjed ki Munkájában részt, vesznek a magyarországi Dél-alföldi-, a romániai Nyugat régió és szerbiai Vajdaság Autonóm Tartomány szervezetei.

Az egyezmények egyik legfontosabb célja a kölcsönös tájékoztatás a természeti és civilizációs katasztrófák általi veszélyeztetettségről, illetve ezek bekövetkezéséről és a katasztrófák során való segítségnyújtás.

Az egyezményekben meghatározott együttműködési feladatok végrehajtását közös megbeszélések, kutatási programok, szakmai tanfolyamok tervezése, együttműködési tervek készítése, közös védelmi és mentési gyakorlatok megszervezése és végrehajtása segíti.

Megállapítható, hogy a kormányegyezmények szellemében, az éves vegyes bizottsági munkatervek előirányzatainak megfelelően valamennyi szomszédos országgal a központi és a határ menti szervezetek között egyaránt megvalósult a kölcsönös információcsere és összehangolt, egymásra épült szakmai együttműködés alakult ki. (Például az árvizek idején rendszeresen a vízállás jelentések és prognózisok közlése).

Kiemelkedő, hogy a határmenti szervek együttműködése minden viszonylatban példaértékű. Megítélésem szerint ezen megállapodások keretében, érvényesíteni tudjuk a célként meghatározottakat.

2. 3. Együttműködés nemzetközi szervezetekkel

A különböző nemzetközi szervezetekkel való együttműködés évek óta töretlen.

A NATO tagságból eredő feladatoknak eleget téve részt vettünk és részt veszünk:

- a Polgári Veszélyhelyzet-tervezési (CEP) Munkaműhely munkájában;
- a Polgári Védelmi Bizottság (CPC) ülésein;
- a Tömegpusztító fegyverek (WMD) és a z ATP-45 munkaműhelyeken;
- a Korai Előrejelző és Figyelmeztető rendszerek Szakértői Csoportjának (GOEWDS) ülésein;
- a CEP-CIMIC tanfolyamokon.

2. 4. A Közösségi Polgári Védelmi Mechanizmus:

2. 4. 1. A Mechanizmus tartalma

Az európai Unió Tanácsa 2001. október 23-án fogadta el azon Határozatát, melyben 2002. január 1-i hatállyal, a polgári védelmi segítségnyújtási beavatkozások terén a fokozott együttműködés előmozdítása érdekében létrehozta a Közösségi Polgári Védelmi Mechanizmust (2001/792 EC, Euratom számú Tanácsi Határozat).

„A Mechanizmus célja, hogy segítsen biztosítani, elsődlegesen az emberek, de úgyszintén a környezet és az anyagi javak – beleértve a kulturális örökséget is – hatékonyabb védelmét súlyos katasztrófák, azaz természeti, technológiai, radiológiai vagy környezeti baleset esetén, melynek a Közösségen belül, vagy kívül fordulnak elő” (Hat. 1. cikkely, 2. pont)

Ez a Határozat hivatott kialakítani a közösségi katasztrófareagálási rendszert, meghatározva a tagállamok, a bizottság, valamint a segítséget kérő és nyújtó állam feladatait, illetve azokat az elemeket és akciókat, amelyek a katasztrófa helyzetben történő együttműködést támogatják.

A Mechanizmus alapján az a tagállam, amelyben a katasztrófa történt, köteles haladéktalanul értesíteni azon tagállamot, tagállamokat, amelyeket a katasztrófa érinthet. Amennyiben segítségkérés várható, köteles értesíteni a Megfigyelő és Információs Központon (MIC) keresztül a Bizottságot annak érdekében, hogy az tájékoztassa a többi tagállamot és aktivizálja az illetékes szolgálatokat.

Veszélyhelyzet esetén bármely ország, - hatósága által kibocsátott hivatalos értesítésen keresztül – a szükséges erőforrások meghatározása mellett segítséget kérhet akár közvetlenül, akár a MIC-n keresztül a tagállamoktól.

A segítségnyújtási beavatkozások irányításáért a segítséget kérő tagállam a felelős, melynek hatóságai meghatározzák a beavatkozó csapatok által végrehajtandó feladatok kereteit. A részletek kidolgozása a segítséget nyújtó tagállam által megbízott, felelős személyre hárul.

A katasztrófa helyzetben történő együttműködést, támogató elemeket és akciókat a Határozat a következőkben jelöli meg:

- Megfigyelő és Információs Központ (MIC) létrehozása és folyamatos működtetése a Bizottság által. Feladata a műveletek koordinálása;
- Veszélyhelyzeti Kommunikációs és Információs Rendszer létrehozása és működtetése, mely lehetővé teszi a MIC és a tagállamok közötti zavartalan és folyamatos információáramlást;
- a beavatkozó csoportok és egyéb beavatkozási támogatás feltárása, melyek személyzet esetén segítségnyújtási beavatkozásokra a tagállamokban rendelkezésre állnak;
- a felmérő és koordináló, valamint a beavatkozó (katasztrófa esetén bevethető) szakértők listájának összeállítása (melyhez való hozzájárulás a tagállamok számára önkéntes, a szakértők alkalmazásáról szóló döntés a tagországok hatáskörében marad), illetve a tagállamok képességeiről adatbázis készítése;

- kiképzési program kidolgozása és megvalósítása a beavatkozó csapatok és szakértők számára;
- munkaműhelyek, szemináriumok és a beavatkozások fő szempontjaival foglalkozó kísérleti projektek szervezése;
- egyéb támogató akciók (például a segítségnyújtási beavatkozásra szolgáló erőforrások szállításának elősegítése).

Ezen elemek és akciók megvalósítását a Határozat mindenek előtt Közös Szabályok (Common Rules) kialakításával irányozza elő. A szabályok előkészítését az egyes tagállamok által delegált állandó képviselőkből és a Bizottság képviselőiből álló testület végzi, mely évente 3 alkalommal ülésezik.

A közös szabályok fő témái között szerepel:

- a segítségnyújtási feladatokra rendelkezésre álló erőforrások;
- a Monitoring és Információs Központ;
- a közös veszélyhelyzeti kommunikációs és információs rendszer;
- a bevethető szakértők kiválasztására vonatkozó kritériumok;
- a kiképzési program;
- az orvosi erőforrásokról szóló információ;
- a közösségen belüli és azon kívüli beavatkozások szabályozása.

2. 4. 2. Magyarország részvétele a Mechanizmusban

A Mechanizmus számunkra fontos eleme, hogy az ahhoz történő csatlakozás lehetősége nyitva áll a tagjelölt államok számára is. A 2002. április elején Bécsben megrendezett, Információcsere a tagjelölt országokkal elnevezésű EU Munkaműhely keretében a tagjelöltek különös érdeklődést mutattak a Mechanizmusban való részvételük iránt, hivatkozva a Határozatra, kérték a Bizottságot, hogy mihamarabb határozza meg a csatlakozás kereteit és feltételeit.

A tagjelöltek kérésének megfelelően májusban, a Bizottság Brüsszelben tájékoztatta a tagjelöltek képviselőit a Mechanizmus elemeiről és annak működéséről, valamint az ahhoz való csatlakozás folyamatáról.

Júliusban a Bizottság a tagjelöltek számára megküldte a csatlakozásról szóló, a Bizottság és a tagjelölt ország által aláírandó Egyetértési Nyilatkozat tervezetét.

2002. október 11-én a Magyar Kormány elfogadta azt a határozatot, melyben felhatalmazza a belügyminisztert a Magyar Köztársaságnak a Közösségi PV Mechanizmusban történő részvételéről szóló Egyetértési Nyilatkozat aláírására. A Magyar Kormány nevében a Nyilatkozatot Juhász Endre nagykövet írta alá a 2002. november 28-29-én Brüsszelben rendezett Polgári Védelmi Fórumon. A megállapodás alapján Magyarország 2003. január 1-től, megfigyelői és véleményezési státusszal, szavazati jog nélkül vesz részt a Bizottság mindazon tevékenységében, mely az EU Polgári Védelmi Mechanizmust érinti, mindenekelőtt az évente három alkalommal megrendezendő szakértői ülésen. Szavazati joggal csak 2004-től az Európai Unióba való belépéstől rendelkezünk.

Részvételünk lehetőséget adott számunkra, hogy az EU éppen alakuló válságkezelési rendszerét közvetlenül és részletesen megismerjük, illetve javaslatainkkal és véleményünkkel formáljuk a kialakítandó álláspontokat. Így a 2004 évi csatlakozás után, a ránk nézve is kötelező érvényű követelményeknek időben eleget tudtunk tenni.

2. 4. 3. Gyakorlati tapasztalatok

A Megfigyelő és Információs Központ első ízben, 2002 augusztusában került felállításra, amikor a Cseh Köztársaság az országot sújtó árvíz idején (2002. augusztus 14.) kérte a Mechanizmus életbeléptetését.

Az EU Polgári Védelmi Főigazgatók IX. Ülésén, Dániában a bizottság és a tagállamok és a tagjelöltek képviselői megállapították, hogy a MIC működésének elengedhetetlen feltétele a naprakész információk szolgáltatása. Tekintettel arra, hogy közvetlenül az árvízzel kapcsolatos adatok és a segélykérésre vonatkozó információk általában több csatornán jutnak el az illetékes hatóságokhoz (az EU-ból, a NATO-ból, az ENSZ-ből, a diplomáciai képviseletektől), több esetben jelezték a tagállamok, hogy a beérkezett adatok gyakran különböztek egymástól, ami a legfőbb gondot a felajánlandó segítség meghatározásánál jelentette.

Lehetőségeink szerint, folyamatosan részt veszünk a Mechanizmus által szervezett tanfolyamokon, továbbképzéseken és gyakorlatokon (francia erdőtüzgyakorlat, segítségnyújtási gyakorlat Ausztriában /EUDREX/ és Finnországban, francia ipari baleset /EURATECH/ gyakorlat, lengyel /EUPOLEX/ és olasz /EUROSOT/ földrengést szimuláló gyakorlat stb.)

2. 5. Kétoldalú egyezmények alapján folyó együttműködés

Dolgozatomban az államhatár menti együttműködés két olyan területével kívánok foglalkozni, amelyek leginkább veszélyeztetik térségünket, mivel ezek nem csak lokális jellegűek. Bekövetkezésük esetén, elsődleges veszélyforrást jelentenek az egész térségre, vagy az államhatár közelében fekvő településekre.

2. 5. 1. Hidrológiai eredetű veszélyhelyzetben

A szomszédos országokkal kapcsolatos bilaterális és regionális kapcsolatait hazánk természeti adottsága határozza meg. A régió folyóinak vízgyűjtőterületén elhelyezkedő települések és ipari létesítmények szennyvíz kibocsátása, továbbá a mezőgazdasági tevékenységből származó szennyező hatások következtében közvetve, vagy közvetlen úton számottevő, állandó szennyezőanyag terhelés éri az élővizet. Mindezen veszélyhelyzeteket növeli az, olykor – olykor előforduló „balesetszerű” rendkívüli vízszennyezések.

A Tisza balesetszerű szennyeződése, mely befolyásolta Magyarországot, Szerbiát és Montenegrót, Romániát és még Bulgáriát is pár évvel ezelőtt, a nagyméretű tűzvész Franciaország, Spanyolország és Portugália határán, vegyi anyagokat előállító és feldolgozó üzemek és berendezések robbanása Hollandia és Németország határán, mind olyan példa, melyek erősítik azt a tényt, miszerint a katasztrófa elhárítást területileg kell kigondolni, nem pedig határokra bontva.

A Tisza vízgyűjtő területén történt cianid szennyeződés után, Románia, Magyarország, Ukrajna, és Szlovákia kormányképviselői megállapodást kötöttek (Kolozsvár, 2000. május 23-24.) a Tisza vízgyűjtő területén lévő potenciális veszélyforrások nemzetközi jegyzékének elkészítéséről. A jegyzék elkészítésének alapjául az Elba vízgyűjtő területére vonatkozó baleseti vízi szennyezések (ARS – Accidental Risk Spots) veszélyeinek osztályozására szolgáló módszert alkalmazták.

Ez a módszer a német hatóságok által kidolgozott veszélyes anyagosztályozási rendszeren, illetve a veszélyes anyag indexen alapul. Ugyancsak a németek dolgozták ki a határon túli hatással bíró balesetek vízszennyezési riasztási küszöbértékeit.

A Magyar – Román Környezetvédelmi Egyezmény keretében folyó együttműködésben a Környezetvédelmi Vegyes Bizottság II. ülésén (Bukarest, 2004. november 18-19) a felek elhatározták egy Ad-hoc szakértői csoport létrehozását.

A csoport munkája kiterjed a potenciálisan határon áttérjedő hatású létesítmények és tevékenységek létesítésével, működtetésével és ellenőrzésével kapcsolatban felmerülő problémák beazonosítására, vizsgálatára, elemzésére és bemutatására, különös tekintettel a Rosia Montana (Verespatak) projektre.

A csoport fő feladata kidolgozni a környezeti hatások megelőzésével, csökkentésével kapcsolatos szabályzatot.

A szabályzat elkészítésének első feladata egy módszertan kidolgozása a feltételezhetően határon áterjedő környezeti hatásokkal járó tevékenységek (hot spots) azonosítására. A módszertan magyar javaslata a két ország tekintetében terület és tevékenység specifikus elveken nyugszik.

A javaslat szerint a tevékenységeket az első lépcsőben egy nagyobb referencia terület behatárolásával (ahol a jelentős létesítmények és tevékenységek felmérése szükséges), illetve egy kisebb határtérségi terület kijelölésével kezdik, ahol A határon áterjedő hatások kockázata, a vizsgálatba vonandó létesítmények sűrűsége nagyobb és ezért részletesebb elemzés végezhető.

A második lépcsőben az érintett tevékenységek és létesítmények azonosítása történik, melyhez a releváns EU Irányelvek, nemzetközi egyezmények (a Környezeti információk nyilvánosságáról szóló 1998. június 25-én elfogadott Aarhus-i Egyezmény, a Környezeti hatásvizsgálati eljárásokról szóló 85/337/EGK Irányelv és az ezt módosító 2003/35/EK és a 97/11/EC Irányelv) valamint az érintett országokban hatályos belső jogszabályok szolgálnak alapul.

A módszertan egy minőségi jellegű (szakértői munkát igénylő) kiválasztó módszer, ahol a referencia területeken a nemzetközi egyezmények és EU jogszabályok tárgyi hatály megállapító eljárásait alkalmazzák.

Az Egyezményeket végrehajtó belső jogszabályok alapján azonosított létesítmények köre egymást fedi. A módszer a tárgyi hatály megállapítására a veszélyes tevékenységek típusát és más objektív értékmérőt (fizikai kiterjedést, teljesítményét) határozza meg.

2. 5. 1. 1. A kétoldalú együttműködés keretei

Az Egyezmény megelőzési, felkészülési és kárelhárítási rendelkezéseinek végrehajtásából adódóan kiemelt szerepet kapott és kap a jövőben is a határmenti együttműködés, ezen belül is a két- és háromoldalú kapcsolatok kiszélesítése.

Az Egyezménykeretében a következő kétoldalú és határmenti együttműködési feladatok végrehajtása válik szükségessé:

- veszélyes tevékenységek azonosítása, a Részres Felek tájékoztatása;
- a védelmi tervezés keretében a külső védelmi tervek koordinálása;
- a kapcsolattartó pontok célirányos működtetése, ezen belül az értesítési és a kölcsönös segítségnyújtás rendszerének működtetése;
- információcsere a jogi szabályozásról, a megelőzési, felkészülési és a balesetelhárítási intézkedések alkalmazásának tapasztalatairól, a monitoring rendszerek működtetéséről, a tudományos tevékenységről, az ipari balesetek elhárításának tapasztalatairól, a balesetkből levont következtetésekről, a veszélyeztetettség értékelés módszereiről és eszközeiről;
- a kétoldalú és multilaterális egyezmények keretében kialakított együttműködés közös fejlesztése.

E feladatok teljesítése a kétoldalú katasztrófavédelmi és kölcsönös segítségnyújtási egyezmények és a katasztrófavédelmi szervezetek közötti határmenti regionális együttműködési egyezmények, valamint a környezet és természetvédelmi egyezmények vegyes bizottságai adta intézményrendszer kihasználásával történhet.

Együtműködés
a Dél-alföldi Régióban

	Románia	Szerbia
Az együtműködés eredményei		
Kétoldalú találkozó	Kapcsolatfelvétel, kétoldalú katasztrófavédelmi egyezmény (2005. Békéscsaba)	Csak megyei szinten
Tapasztalatsere	Folyamatos a megyei katasztrófavédelmi igazgatóságokon	Még nem volt
Együtműködés fóruma	Kétoldalú találkozó	
Riasztási adatok cseréje	Negyedévente	Nincs
Tájékoztató veszélyes tevékenységekről	Katasztrófavédelmi Egyezmény Szakértői Csoport	Nem történt meg
További együtműködés feladatai		
Együtműködési feladat	Folytatni a kétoldalú találkozókat, tapasztalatszeréseket	Kölcsönös tájékoztatás rendjének megteremtése
Tervezett adatsere veszélyes tevékenységről	Szakértői bizottság keretében	Nincs
Riasztási és értesítési rendszer	Adatsere és működőképesség folyamatos ellenőrzése	Nincs

Az együtműködést jelentősen befolyásolja, hogy az Egyezmény hatálya alá tartozó tevékenységek jelentős része vízgyűjtő területen elhelyezkedő létesítmény.

Az együtműködést nehezíti, hogy az Egyezmény Illetékes Hatósági feladatait a szomszédos országokban a környezetvédelmi tárca felügyelik. A munkát könnyíti viszont, hogy a környezetvédelmi együtműködés keretében a társszervek kicserélik adataikat, a baleseti vízszennyezést okozni képes potenciális veszélyforrásokról.

Határmenti együttműködés jelenleg az egyezmény keretében nincs, viszont a katasztrófavédelmi egyezmények végrehajtásaként az országhatár mellett fekvő megyék széleskörű katasztrófavédelmi együttműködésben vesznek részt.

2. 5. 2. Ipari eredetű veszélyhelyzetben

A súlyos ipari balesetek elleni védekezés szabályozása az információ áramlás útjának nyomon követése, illetve a feladat-végrehajtás szintjeinek megkülönböztetése útján csoportosítható.

Horizontális síkon megkülönböztetjük:

- az üzemeltetői adatszolgáltatás és közreműködés feladatait;
- a hatósági engedélyezési és felügyeleti engedélyezési rendszer működésének feladatait;
- a hatósági és önkormányzati hatáskörbe tartozó katasztrófavédelmi feladatokat.

Vertikális síkon a hatáskörök és a feladatok az államigazgatás helyi, területi, központi és kormányközi szinteken jelennek meg. A rendelkezések rendszerbe foglalásánál segítségül hívható a megelőzési, felkészülési és balesetelhárítási rendben való csoportosítás is.

2. 5. 2. 1. Határon túli hatással járó veszélyes tevékenységek azonosítása

Az államhatáron túli hatással járó veszélyes tevékenységek azonosítási módszere a súlyos balesetek elleni védekezésben alkalmazott eljárásra épül, amely a nemzetgazdaság különböző szektoraiban működő veszélyes ipari üzemeket azonosítja. Az azonosított veszélyes tevékenységek ismeretében az esetleges súlyos baleset következményeit és azok hatásait lehet értékelni.

Az ipari baleset hatása a hatásterület kiterjedése szerint lehet:

- kizárólag a veszélyes tevékenység területét veszélyeztető (kerítésen belüli) hatás;
- a veszélyes tevékenység határát elhagyó, a szomszédos veszélyes tevékenységet vagy a környezetben élő lakosságot és a környezeti elemeket veszélyeztető hatások;
- az állam határán túli területeket veszélyeztető hatás.

Az üzemi következmények elemzésével és a baleseti hatások elhárítására való felkészüléssel a belső védelmi terv foglalkozik.

Az üzem területén túli következmények megállapítására – függetlenül a terjedési távolságoktól – a külső védelmi tervet kell alkalmazni.

Az országhatáron túli hatás kialakulásának lehetősége függ a veszélyes üzemből bekövetkező baleset hatásterületének nagyságától, az országhatár veszélyes tevékenységhez viszonyított elhelyezkedésétől (közelségétől) és a baleseti hatás terjedésének közegétől (levegő, felszíni-, felszín alatti vízfolyás).

Az elmúlt évek hazai balesetei rámutattak arra a szükségszerűsége, hogy a küszöbérték alatti veszélyes ipari üzemek esetében is figyelembe kell venni az ipari balesetek kialakulásának lehetőségét. Az ilyen üzemek egy része nemcsak a környező lakosságot veszélyezteti, hanem országhatáron túli hatással is járhat. Ezen üzemek felett a katasztrófavédelmi szervek korlátozott hatósági – felügyeleti jogkörrel rendelkeznek. Így többek között az irányítási rendszerük, illetve veszély-elhárítási (havária) tervük felülvizsgálatára sem került sor olyan formában, mint a veszélyes ipari üzemek vonatkozásában.

A felső és alsó küszöbértékű veszélyes ipari üzemek sem veszélyeztetik minden esetben közvetlenül a lakosságot, melyet az érintett üzemek külső védelmi tervezésénél alkalmazott baleseti eseménysorok hatásainak vizsgálata is bizonyít. Így a veszélyes

anyag mennyisége és veszélyessége szerint azonosított tevékenységek nem törvénytörően veszélyeztetik a lakosságot.

A veszélyes tevékenységek körének meghatározása és ipari baleset- megelőzési szabályozás alá vonása többféleképpen lehetséges:

- tárgyi hatály kiterjesztésével (a tevékenység jellegének, vagy a veszélyes anyagnak a meghatározásával);
- egy új küszöb kijelölésével.

A küszöbérték alatti veszélyes tevékenységek között lehet említeni a jelen lévő veszélyes anyagok és azok káros hatásai szempontjából a hagyományos (veszélyes anyagot gyártó, feldolgozó és felhasználó) ipari üzemeket, a különböző ipari és más telephelyeken keletkező, tárolt és feldolgozott veszélyes hulladékokkal kapcsolatos tevékenységeket.

A veszélyes áru szállítás területéről azokat a logisztikai központokat, pályaudvarokat kell vizsgálni, ahol a veszélyes áru átmeneti tárolására kerül sor. Ide tartoznak még a kőolaj és a földgáztermelés (föld alatti tárolás), a veszélyes anyagok csővezetéken történő szállítása és a területén működő létesítmények (szivattyú-kompresszor-, elosztó állomás).

2. 5. 2. 2. Határon túli hatások és következmények értékelése

A veszélyes iparágakban végzett tevékenységek magukban rejtik a súlyos baleset (egészségkárosodás) bekövetkezésének lehetőségét, amelyek halálesetekhez, illetve jelentős anyagi és környezeti kárhoz vezetnek. Az ipari balesetek országhatáron túli hatásainak meghatározása az azonosított veszélyes tevékenységben bekövetkező súlyos baleset következményeinek elemzése útján állapítható meg.

A hazai gyakorlatban az európai környezetvédelmi joganyagból átemelt – különböző területeken alkalmazott – kockázat-elemzési eljárásokkal találkozhatunk.

Ilyen például a munkahelyi kockázatértékelés, a környezeti és kémiai kockázatbecslés, a felszín alatti vizek minőségével kapcsolatos környezeti és humán egészségügyi kockázat meghatározása. Ezekkel ellentétben a veszélyes anyagokkal kapcsolatos súlyos balesetek elleni védekezés keretében végzendő veszélyeztetettség (veszélyeztetés) értékelés fő feladatként a nem üzemszerű (a normál üzemtől eltérő) súlyos baleseti eseménysorokkal jellemzett kibocsátásokkal foglalkozik.

A következményelemzés folyamata magába foglalja az alábbi fő lépéseket:

- kibocsátás- és terjedésmodellezést. A kiszabadult veszélyes anyag (gáz, folyadék stb.) mennyiségének és minőségének meghatározása;
- fizikai hatásmodellezés. Az idő és a kiválasztott befogadó (ember, környezeti elemek, anyagi javak) távolságának függvényében;
- a hatás súlyosságának meghatározása. A kiválasztott befogadóra gyakorolt károsító hatás súlyossága a veszély mértékétől és a befogadó elhelyezkedésétől függ.

A következményelemzéshez napjainkban számos számítógépes program áll rendelkezésre. A kibocsátási, terjedési és hatásmodellek számítógépes alkalmazásai hozzáférhetők a felhasználók számára. Ilyen (ingyenes) modellek az ALOHA (NOAA) és a HGSYSTEM (Shell). Több kereskedelmi forgalomban használatos szoftvert is alkalmaznak a szakértők. Ezek a CHARM (Radian corp.), PHAST (DNV Technica Ltd.), SUPERCHEMS (iMosaic), TRACE/SAFER (SAFER). Egyes szoftverek alkalmazási köre kizárólag a következményelemzés egy-egy részterületére korlátozott.

A hatóság a SAFETI Professional szoftver (DNV) PHAST következményelemző modelljét alkalmazza, amely a következményelemzésnél alkalmazott kibocsátási, terjedési és hatás értékelő modelleket tartalmaz.

Ezen szoftverek alkalmazhatóságát az alábbi követelményekkel jellemezhetjük:

- az azonosítási és kockázatelemzési módszerekhez hasonlóan a következményelemző modellek és szoftverek felhasználását a nemzetközi gyakorlatban alkalmazáshoz köthetjük;
- általános követelményként a szoftvereknek (adatbázisoknak és modelleknek) megfelelően validálnak és verifikálnak kell lenniük;
- a szoftverbe épített modellek és számítási eljárások adjanak lehetőséget a felhasználónak ipari, egészségvédelmi szabványok figyelembe vételére, valamint tegyék lehetővé a nemzetközi műszaki kutatási, fejlesztési eredmények szükség szerinti beépíthetőségét.

2. 5. 2. 3. Adatszolgáltatás

Az országhatáron túli ipari balesetek megelőzése, a felkészülés és a baleset-elhárítás egyik fontos eleme az üzemeltetői adatszolgáltatás. Az adatszolgáltatás információcserére épül, amelynek célja, hogy a veszélyeztetett ország illetékes szervei ismerjék meg a határon túli potenciális veszélyforrással kapcsolatos adatokat, amelyek alapján el tudják készíteni, begyakorolni és szükség esetén alkalmazni baleset-elhárítási terveiket. Ezért már a megelőzés időszakában ki kell építeni és működtetni a megfelelő információcsere, illetve riasztási és értesítési rendszert.

Az ENSZ EGB keretében, Helsinkiben 1992 március 17-én létrejött Ipari Balesetek Országhatáron Túli hatásáról szóló Egyezmény 4. cikkelye teljesítése érdekében a részes felek tájékoztatják egymást a meglévő és tervezett veszélyes tevékenységekről.

A párhuzamos adatszolgáltatást csökkenti az Egyezmény azon megengedő rendelkezése, amely a határon túli hatásokat is tárgyaló környezeti hatásvizsgálat alapján lehetővé teszi az Espoo-i Egyezmény eredményeinek alkalmazását.

Az adatcserét az üzemeltető által benyújtott biztonsági jelentés és belső védelmi terv, valamint a hatósági feladatkörben elkészített külső védelmi tervek alapján. Új üzem létesítése esetén a külső védelmi tervről szóló adatok később kerülnek átadásra. A külső védelmi tervek gyakorlati egyeztetését és esetleges közös gyakorlatok szervezését a határmenti együttműködés keretében a katasztrófavédelem területi szervei hajtják végre.

A veszélyes tevékenységről szóló adatszolgáltatás alapja:

- a biztonsági jelentés és a belső védelmi terv. A biztonsági jelentés bizonyító jellegű – az üzemi és létesítményi adatokat és a veszélyeztetés értékelés megfelelőségét alátámasztó – adathalmazát nem indokolt a szomszédos ország rendelkezésére bocsátani, következésképpen az adatszolgáltatást leíró jellegű kivonatos elemekre lehet szűkíteni. Meg kell állapítani azokat a minimumkövetelményeket, amelyek alapján az érintett fél képes tervezni és bevezetni az esetlegesen bekövetkező balesettel kapcsolatos megelőzési, felkészülési és balesetelhárítási intézkedéseit;
- a külső védelmi terv határon túli veszélyeiről szóló tájékoztatás.

Az idevonatkozó irodalom tanulmányozása során megpróbáltam egy követelményrendszert felállítani. Az itt megfogalmazott információk megismerése szükséges, hogy megfelelően fel tudjunk készülni egy esetleges katasztrófa következményeinek felszámolására. Megítélésem szerint ezek a következők:

- az adatok a nyilvánosság részére rendelkezésre bocsátott – üzemi és üzleti titkot nem tartalmazó – biztonsági jelentésre és a belső védelmi tervre épüljenek;
- olyan részletes legyen, hogy az érintett fél értékelni (felhasználni) tudja a határon túli veszélyes tevékenység hatásait;
- elegendő információ álljon rendelkezésre a baleseti hatások csökkenését és kiküszöbölését szolgáló baleset-elhárítási intézkedések meghozatalára;

- tartalmazzon olyan információkat, amelyekkel az érintett fél a határon túli specifikus adatokkal kiegészítheti saját lakossági tájékoztatóját.

2. 5. 2. 4. Veszély-elhárítási tervezés

Az Egyezmény hazai teljesítésének alapja, az Egyezmény hatálya alá tartozó veszélyes tevékenységek azonosítása, amely egyben az Egyezmény szerinti kétoldalú és határmenti együttműködésnek a megalapozását jelenti.

A fent leírtakat figyelembe véve a veszély-elhárítási tervezés során meg kell teremteni a védekezés eszközrendszerét, gondoskodni kell a lakosság megbízható riasztásáról. A határtól számított 15 km-en belül elhelyezkedő hazai települések lakosságát meg kell védeni és a baleset bekövetkezése esetén betartandó magatartási szabályokra fel kell készíteni.

A 20/1998. (IV. 10.) BM rendeletben meghatározottaknak megfelelően ki kell dolgozni az adott településre a veszély-elhárítási alaptervet, vagy ha ki van dolgozva, akkor módosítani kell azt. Ezt követően a szükséges adatokat be kell dolgozni az összesített veszély-elhárítási tervekbe.

A veszély-elhárítási alaptervek kidolgozása és az azzal összefüggő tevékenység az alábbiak szerint történhet:

- a szomszédos országból beérkező, veszélyes üzemre vonatkozó adatok elemzése és értékelése (a határtól számított 15 km-en belül lévő települések védelme érdekében);
- amennyiben a hatásmechanizmusok érintik az adott települést, el kell végezni (amennyiben ez korábban nem történt meg) a település polgári védelmi besorolását, a 114/1995. (IX. 27.) Korm. rendelet alapján és meg kell határozni a védelmi követelményeket;
- az 55/1997. (X. 21.) BM rendelet alapján ki kell dolgozni a települési veszély-elhárítási alaptervet, és gondoskodni kell a tervben foglalt

feladatokat végrehajtó polgári védelmi szervezetek kijelöléséről, a felkészítésről és az anyagi-technikai ellátásokról;

- fel kell készíteni a lakosságot a súlyos baleset bekövetkezése esetén követendő magatartási szabályokra.

3. DUNA-KÖRÖS-MAROS-TISZA REGIONÁLIS EGYÜTTMŰKÖDÉS

3. 1. Az együttműködés létrejötte

Az előző fejezetben tettem említést ezen együttműködésről. A Duna-Körös-Maros-Tisza (DKMT) Eurorégió a Közép-Kelet-Európa centrumában lévő Kárpát-medence délkeleti nagy térségét fogja egybe. A magyarországi Dél-alföldi régió (Bács-Kiskun, Békés, és Csongrád megye), a romániai Nyugat régió (Arad, Hunyad, Krassó-Szörény és Temes megye) valamint Szerbia Vajdaság Autonóm Tartomány területét foglalja magába.

10.ábra

A Duna-Körös- Maros-Tisza Eurorégió

A regionális együtt működés kiterjedése meghaladja a 70.000 km² , népessége megközelíti a 6 millió főt.

A terület agrárkultúrája, logisztikai és turisztikai adottságai, felsőoktatási és innovációs potenciája révén az egységesülő Európa egyik meghatározó térsége, melynek jelentőségét a balkáni stabilitási folyamatban betöltött szerepe miatt még inkább felértékelődött.

Az 1997. november 21-én megalapított DKMT Eurorégió célja, hogy támogassa és ösztönözze az önkormányzatok, a helyi közösségek, a gazdasági szereplők és a polgárok együttműködését mindazon a területeken, melyek elősegítik a térség demokratizálódását és stabilizálódását, európai integrációját, valamint társadalmi és gazdasági fejlődését. (2. sz melléklet)

A DKMT intézményei (Közgyűlés, Titkárság, Fejlesztési Ügynökség, Munkacsoportok) elsősorban koordináló szerepet töltenek be, részt vesznek az Eurorégiós fejlesztési programok kidolgozásában és végrehajtásában. Emellett politikai és szakmai kapcsolataik révén az euroregionális gondolkodást erősítik befelé éppúgy, mint kifelé.

Az Eurorégió Titkárságának és Fejlesztési Ügynökségének központja Szegeden van.

A DKMT-t megalakulásakor többek között az jellemezte, hogy:

- egyik ország sem volt tagja sem az Európai Uniónak, sem a NATO-nak;
- nem volt egyik féllel sem katasztrófavédelmi szerződés;
- kapcsolatok csak önkormányzati (települési, megyei) és testvér-települési szinten voltak;
- helyi szinten kialakulóban voltak, vagy már kialakultak a katasztrófavédelemben részt vevő erők között (vízügy, rendőrség, tűzoltóság stb.).

Ma már elmondhatjuk, hogy:

- hazánk és Románia tagja az Európai Uniónak és a NATO-nak;

- Romániával 2003. április 9-én aláírásra került a katasztrófák esetén életbe lépő együttműködésről és kölcsönös segítségnyújtásról szóló egyezmény. A két ország Vegyes Bizottsága 2005. október 10-11-én Békéscsabán tartotta első ülését;
- a Békés megyei Katasztrófavédelmi Igazgatóság és az Arad megyei Vészhelyzeti Igazgatóság közreműködésével már több, közös, határmenti gyakorlatot tartottak;
- a Csongrád megyei civil szervezetek részt vettek, a 2005. évi szerbiai árvízvédekezésben;
- rendszeresek a különböző szervezetek közötti találkozók és tapasztalatcserék;
- közös elgondolások fogalmazódnak meg a további, magasabb szintű és hatékonyabb együttműködésre. Ilyen például a DKMT-n belül egy mentőszervezet létrehozása.

3. 2. Az Eurorégió biztonsága:

Az élethez és a biztonsághoz való jog, amit az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozatával összhangban egyetlen – demokratikus – írott, vagy íratlan alkotmány sem kérdőjelezheti meg, sőt garantál. Minden embernek joga van tehát ahhoz, hogy biztonságos környezetben éljen és a veszélyekkel szemben megfelelő védelemben részesüljön. Ennek érdekében szükséges, hogy a térség rendelkezzen stabil védelmi, védekezési rendszerrel.

A katasztrófák válogatás nélkül pusztítanak, rendkívüli emberi szenvedéseket és óriási károkat okozhatnak. Akadályozzák a gazdasági és társadalmi fejlődést, ellehetetlenítik az életfeltételeket. A mai korszerű világban az együttműködés fontosabb, mint eddig bármikor. A jövő, tehát a feladatmegosztásban és együttműködésben van.

Az Eurégió biztonság kérdése, de ezen belül is a polgári veszélyhelyzet kezelés- és tervezés, a polgári védelem, illetve a katasztrófa-elhárítás vizsgálatának jelentősége felértékelődött. Az elmúlt évek tapasztalatai a romániai és vajdasági árvizek bebizonyították az együttműködés szükségességét. Ez a követelmény kikényszeríti a DKMT Eurégió katasztrófavédelmi együttműködésének szervezeti és tartalmi erősítését.

Ezért szükséges egy olyan összehangolt tevékenység, amely a megváltozott környezetre reagál. Olyan rendszert és normákat alakít ki, amelynek keretében az országok polgárai elfogadják azokat az erkölcsi értékeket, melyek az állampolgárok önkéntességén alapuló közreműködését és együttműködését segíti a veszélyhelyzetek kezelésében is.

Ez összhangban van az Európai Unió Polgári Védelmi Mechanizmusával és az ENSZ a Nemzetközi Katasztrófa Csökkentési Stratégiával, amely a civil szféra szerepét hangsúlyozza a fejlődés biztonsági megalapozása érdekében.

Az árvízi védekezés komplex tevékenység, ahol a fő szakmai tevékenységet a vízügyi igazgatóságok végzik. Gyakorlati tapasztalat viszont az is, hogy a védekezésnek vannak olyan területei, mint a lakosság tájékoztatása, a logisztikai biztosítás, orvosi, pszichikai segítségnyújtás, vízi- és műszaki mentés, ahol szükséges a szervezettség növelése, fejlesztése mind technikai, mind kiképzési területen.

A fenti gondolatokat megvizsgálva kijelenthetjük, hogy ezen a téren sok tennivalónk van még, mivel ezek a feladatok nem teljesen megoldottak a DKMT Eurórégióban, de elmondhatjuk, hogy a régió tagországaira is ez a jellemző. Tény az is, hogy egy ilyen irányú veszélyhelyzet kezelését helyi szinten kell megoldani olyan szakemberekkel, akik helyismerettel és szakértelemmel rendelkeznek az adott régióban.

Az elmúlt évek árvízi tapasztalatai és földrajzi fekvésünkől adódóan megerősítették azt a szakmai és gyakorlati igényt, hogy a hatékonyság növelése érdekében egy olyan összehangolt régiós együttműködésre van szükség, amely e

megváltozott környezetre reagál. Olyan szabályozó rendszert, normákat alakít ki, amelynek keretében az ország polgárai elfogadják azokat az erkölcsi értékeket, melyek önkéntességen alapuló közreműködést és együttműködést feltételeznek a veszélyhelyzetek kezelésében is. Ez, pedig az állami feladat mellett a civil szféra szerepét hangsúlyozza a fejlődés biztonsági megalapozása érdekében.

Ilyen civil szervezetek Csongrád megyéből már a 2005. évi szerbiai árvízi védekezésben részt vettek (vízi mentő szakszolgálat, városőrség, SOS egészségügyi szolgálat)

Jelenleg nincs olyan szervezett erő, amely több országban, azonos időben, azonos normák mentén képes lenne összehangolt, komplex megelőző és védekezési tevékenység hatékony lefolytatására. Ugyancsak nem létezik olyan szervezet, amely képes lenne a bajba jutott, kitelepített emberek, lakóhelye közelében a normál életvitel igényeit megközelítő befogadási körülmények kialakítására, a mai kor követelményeinek megfelelő, huzamosabb idejű tartózkodás biztosítására.

A fenti követelménynek eleget tenni infrastruktúra esetén is nehéz, mobilizált változata, pedig jelenleg – a katonai alkalmazásokat kivéve – nincs civil kézben.

3. 3. Határtalan Biztonságért Konferencia

2005. november 17-18-án, Szegeden, Határtalan Biztonságért Konferencia került megrendezésre, a DKMT és a Csongrád megyei Katasztrófavédelmi Igazgatóság kezdeményezésére. A konferencián magyar és román szakemberek tartottak előadásokat, a térséget érintő problémák rendezéséről. A témák között konkrétan a katasztrófavédelemmel foglalkozó előadásokon túl, olyan témák is feldolgozásra kerültek, amelyek hatásai kihathatnak a lakosságvédelemre is.

A konferencia alapul szolgált a szakemberek számára, hogy megvitassák, és kölcsönösen tájékoztassák egymást a határ mentén előforduló veszélyhelyzetek, katasztrófák megelőzése és felszámolása során történő együttműködés lehetőségeiről.

Dolgozatomban, az előadások anyagához kapcsolódva részletesebben kívánok foglalkozni két olyan területtel, amelyek hatással lehetnek a régióra, a határ menti települések lakóira.

3. 3. 1. Gazdasági beruházások biztonsági követelményei

A gazdasági beruházások biztonsága, úgy az engedélyező hatóságok, mint a tervezők, és kivitelezők részéről új szemléletet igényel. Ennek oka a felgyorsult életritmus, a beruházások gyors tervezése és kivitelezése.

Többféle tevékenység csoportosul egy helyen, és ez a tevékenység 24 órán át is folyhat. Felmerül a nagy terek igénye, mivel így gazdaságos az üzemeltetés. Előtérbe kerül a személyi és vagyonbiztonság, valamint a környezetvédelem.

3. 3. 1. 1. Beruházások a gazdaság szektoraiban

A különböző gazdasági szektorokban más és más, fontos követelményeknek kell megfelelni.

- Az ipar esetében kiemelkedő fontosságú a technológia biztonsága. Meg kell oldani a folyamatok vészleállíthatóságát. Fel kell készülni úgy a külső rendkívüli helyzet, mint az üzemzavar elhárításra. Vizsgálni kell az energiahordozó hiányával összefüggő rendkívüli helyzeteket. Ezen vizsgálatok úgy a termelés, mint a feldolgozás, a raktározás és tárolás esetében fontosak;
- A mezőgazdaság esetében egyre nagyobb mértékben kell számolni különböző veszélyes anyagok jelenlétével. Kiemelten kell kezelni az ivóvíz kutak esetében a magas gáztartalom veszélyeit. A feldolgozásnál a

szárítási és az őrlési technológiák lehetnek veszélyesek. Tárolásnál a vegyszerek öngyulladását is figyelembe kell venni;

- A kereskedelmi beruházásoknál a hipermarketek és a nagy áruházak megjelenésével kell számolni, melyek esetében fontos a személybiztonság (kiürítés, kimenekítés) és a forgalmazott, tárolt veszélyes anyagok;
- A tudományos kutatás területén speciális egyedi körülményekkel kell számolni. A használt veszélyes anyagok kis mennyiségben és ipari mennyiségben is jelen lehetnek. Megjelenhetnek a radioaktív anyagok és speciális kísérleti folyamatok. Már a tervezés és a beruházás időszakában egyedi elhárítási folyamatsort kell kidolgozni;
- A kulturális és szórakoztató létesítményeknél a használati jelleg befolyásolja a beruházás biztonsági követelményeit. A színházak, filmszínházak és könyvtárak az általános érvényű előírások alapján tervezhetők és kivitelezhetők. Gondot okozhat a sportlétesítmények tervezése, mert ezek esetében a használat funkcióváltással is járhat (koncertek, diszkók stb.). Figyelembe kell venni az aquaparkok tervezésénél a gáztartalmú vizek jelenlétét;
- A közlekedési ágazatban a közúti, vasúti, vízi és légi létesítmények az általános érvényű előírások alapján tervezhetők és kivitelezhetők. A szállítás szempontjai alapján azonban lehetnek különbségek attól függően, hogy milyen jellegű szállítmányok fordulhatnak elő. Különös figyelmet igényel a kombinált létesítmények (ROLA) terminálok biztonsági előírásainak betartása. A közúti közlekedés szabályainak betartását több hatóság is folyamatosan vizsgálja. A balesetek és egyéb események felszámolásában a tűzoltóság, a katasztrófavédelem, a mentőszolgálat, a rendőrség, valamint az esemény jellege szerinti egyéb érintett szervek vesznek részt.

3. 3. 1. 2. Beruházások létesítése

A létesítés biztonsági követelményeit és az ezzel kapcsolatos eljárási rendet jogszabályok tartalmazzák. Valamennyi településnek területfejlesztési, valamint 10 évenként rendezési tervet kell készítenie, amelyben meg kell határozni a beruházások fejlesztésének várható területeit, irányát és azok biztonsági követelményeit.

Ezen követelmények általános érvényű előírásai megtalálhatók az építési törvényben, a tűzvédelmi törvényben, a katasztrófavédelmi törvényben, valamint ezek végrehajtási rendeleteiben.

A speciális esetekre vonatkoznak a SEVESO EU irányelvek (1996. XII. 09-én 96/82/EK.), valamint a katasztrófavédelmi törvény IV. fejezete. Az irányelvek a belső jogalkotási rendben 2003-tól jelentek meg. Szektor semlegesen tartalmazzák a felső küszöbértékű üzemekkel kapcsolatos feladatokat, valamint a küszöb alatti üzemekre vonatkozó előírásokat.

A beruházások létesítéséhez szakhatósági közreműködéssel kiadott hatósági engedély szükséges. Az eljárás során lehetőség van bizonyos esetekben a jogszabályoktól való eltérés engedélyezésére.

A beruházás használatbavételéhez hatósági határozat szükséges, melynek tartalmaznia kell a szakhatóságok állásfoglalásait. Az eljárás megindításakor helyszíni szemlét kell tartani. Itt vizsgálni kell az engedélyezett tervektől való esetleges eltéréseket, a beruházás készülségi állapotának megfelelően. Követelmény a megfelelő statikai, dinamikai, és hőhatás elleni védelmi képesség.

A tervezés, kivitelezés és használat során alapvetően az alábbi főbb katasztrófák előfordulásával és annak következményeivel lehet számolni:

- Természeti katasztrófák:
  - aszály;

- ár-, belvív;
  - erdő és egyéb nagy kiterjedésű mezőgazdasági és bozót tüzek;
  - földrengés;
  - extrém erősségű szél;
  - nagy mennyiségű hó;
  - özvívyszerű eső, jégeső.
- Civilizációs katasztrófák:
    - nukleáris baleset;
    - robbanás;
    - közlekedési baleset;
    - üzemi baleset;
    - tűz.

3. 3. 2. Katasztrófák elleni védekezés a DKMT Eurórégióban

3. 3. 2. 1. Eddigi eredmények

Col. Marcel Lucaciu („Vasile Goldis” Katasztrófavédelmi Felügyelőség vezetője, Arad megye) a téma feldolgozása során, az árvízi katasztrófákon keresztül mutatta be az együttműködés lehetőségeit és a már megvalósult védekezéseket. Léteznek egyéb katasztrófák is, melyek súlyosan befolyásolják a szomszédokat, de a DKMT Eurorégió számára a legnagyobb veszélyforrást az árvizek jelentik. Ezekből az együttműködésekkel levont tanulságok és következtetések megfelelő áthangolással egyéb jellegű katasztrófák megelőzésében és a következmények felszámolásában is használhatóak.

2000 tavaszán jelentős árvíz sújtotta Románia nyugati részét, Magyarország keleti részét és a Vajdaságot, tehát a DKMT Eurorégió területét. Ha nem húznánk meg a határokat, nem érzékelhető, mely területek magyar, román vagy szerb területek, bizonyosságul annak a tételnek, hogy a katasztrófák nem ismernek határokat.

A román folyók mentén bekövetkezett árvizek Magyarországot is befolyásolták. Csak a közös tevékenységek, melyeket a vízügyi gazdálkodásért felelős intézmények és a sürgősségi esetekért felelős menedzsment közösen végeztek, tudták megakadályozni a még súlyosabb közösségi hatásokat mindkét országban.

Az árvíz idején magyar szakemberek mentek Romániába, tanulmányozni a jelenség megnyilvánulását, méreteit és sebességét. Próbálták meghatározni a legjobb védekezési módot saját területükön, miután feltérképezték, mi történt. A magyar fél hajlandó volta román terület felgyűlt vizeinek eltávolítása érdekében átvágni a Fehér-Körös biztonsági gátját Varsand település közelében, hogy a víz átfolyjon a patak medrén. Ez nemcsak jó példa az együttműködésre, hanem egy viselkedési minta is, melyet alkalmazni kellene olyan országoknak, melyek nem csak határokat osztanak meg, hanem közös kockázatokat is.

Egy másik jellemző példa a DMKT Eurégióban a Bánság 2005 év tavaszán történt árvize. Egy Romániában keletkezett áradás súlyosan befolyásolta a szerb területeket. Szükségesnek tűnt a megelőzési feladatok összehangolása, a közös beavatkozások megszervezése, végrehajtása, valamint a kölcsönös segítségnyújtás.

3. 3. 2. 2. Eredményesség feltétele

Ahhoz, hogy a kialakult katasztrófák megelőzésében és felszámolásában eredményesek lehessünk, először elemezni kell a DKMT Eurorégió partnereinek felkészültségét. Függetlenül a szervezési módoktól és a katasztrófák milyenségétől, az elhárítással foglalkozó intézményeknek képesnek kell lenni bizonyos általános tevékenységek elvégzésére. Megítélésem szerint ezek a következők:

- **előrejelzés értékelése**, következtetések levonása a várható veszélyre és az ebből kialakított elgondolás a tennivalókra;
- fontos feladat a **megelőzés**, mely nem zárja ki a katasztrófa létrejöttét, de nyugalmi időszakban végrehajtott intézkedésekkel csökkenthető a hatása;

- **riasztás, értesítés** gyors végrehajtása, a bekövetkezett esemény felszámolásában valóban részt vevő állomány kerüljön berendelésre;
- a **beavatkozás** legyen határozott, egy személy által irányított;
- olyan **tervekkel** rendelkezzenek, melyek segítséget nyújtanak a felszámolást irányítónak és munkatársainak és legyenek képesek az abban foglalt feladatok végrehajtására;
- törekedjenek arra, hogy munkájukkal **csökkentsék a kár fokát és a közösség veszélyeztetettségét;**

3. 3. 2. 3. Az együttműködés további feladatai

Mielőtt a közeljövő feladatait számba venném, célszerűnek tartom röviden összefoglalni, hogy hol tart jelenleg a DKMT Eurorégió a katasztrófa felszámolásának területén:

- létezik egy csoport a DKMT keretén belül, melynek feladata felmérni és megtervezni a katasztrófa elleni védelmet (dolgoznak nemzeti szinten is ezen a területen);
- a megalakulás óta több eredményes, közös tevékenységet vittek véghez;
- beavatkozási tevékenységek történtek, megsegítendő a katasztrófa sújtotta Eurégios tagokat;
- magas szintű (a belügyminiszterek) egyezményt írtak alá, mely a katasztrófa elleni védelemben nyújtott együttműködést hivatott szabályozni;
- folyamatos találkozók és közös gyakorlatok történnek;
- élő a kapcsolat az együttműködésben résztvevők között.

Ezen eredményekre alapozva lehet a jövőt tervezni, meghatározni azon feladatokat, melyek még hatékonyabbá teszik az együttműködést. Col. Marcel Lucaciu előadásában röviden meghatározta az általa elképzelt feladatokat, melyek a következők.

- veszélyek felmérése régiós szinten;

- informálási rendszerek kialakítása;
- a katasztrófa-elhárításba bevethető eszközök nyilvántartásba vétele;
- a munkafolyamatokban közös alkalmazások kialakítása;
- régiós szintű raktárak és bevetési csoportok létrehozása,
- más alkalmazási rendszerek bevonása;
- jóváhagyások egy ilyen szintű kezdeményezés véghezviteléhez.

3. 4. A konferencia eredménye

A konferencián elhangzottakat feldolgozva, a Csongrád megyei Katasztrófavédelmi Igazgatóság olyan célokat fogalmazott meg, amelyeknek a megvalósítása ezen a téren előrelépést jelentene:

- olyan monitoring rendszer kiépítése, amely lehetővé teszi a DKMT-n belüli régiók közötti közvetlen kapcsolatot. Gyors és megbízható tájékoztatást és összehangolt tevékenységet biztosít a közös árvíz-megelőzési kihívások és kockázatok kezelésében. Internetes megjelenéssel hozzájárul a régió lakosságának tájékoztatásához, elősegíti a polgárok önvédelmi felelősségi szintjének növelését a katasztrófa-megelőzés és felkészültség, valamint katasztrófa esetén történő beavatkozás vonatkozásában (3. sz. melléklet);
- a katasztrófavédelem, polgári védelem területén olyan aktív kiképzési központ és technikai bázis létrehozása, amely felgyorsítaná a kívánt eredmény elérését, és egyben lehetővé teszi a térség biztonságával összefüggő egységes válságkezelési rendszer létrehozását, a polgári védelem önálló feladatrendszerként való kezelését, az eurégiós erőforrások mozgósítását;
- az egységes szemlélet alapot ad a nemzetek katasztrófavédelmi-polgárvédelmi szolgálatai, civil szervezetei közötti hatékony és gyors együttműködéséhez, amikor kölcsönös segítségnyújtásra van szükség. A

kiképzés alapképzésből, speciális képzésből és gyakorlati képzésből, hogy álljon, az ENSZ által előírt követelmények és vizsga szerint;

- olyan szervezeti elemet kell létrehozni, amely alkalmas 24 órán belül a DKMT területén a beavatkozást igénylő helyzetekben komplex módon a mentésben való részvételre, valamint a bajba jutott emberek veszélyeztető hatások alóli kivonását követően a biztonságos elhelyezésükre, valamint folyamatos ellátásukra.

3. 5. DKMT Mentőszervezet

A veszélyhelyzetek kezelését helyi szinten kell megoldani olyan szakemberekkel, akik helyismerettel és szakértelemmel rendelkeznek az adott régióban.

A hatékonyság növelése érdekében olyan mentőszervezetet kell kialakítani, amely egyrészt a nemzetközi segítségnyújtásban részt vevő erők személyi állományának szakmai képzését hivatott elvégezni, másrészt a szükséges felszerelés raktározására is alkalmas.

A DKMT Eurorégió lehetőségeit kihasználva a benne részt vevő országok közösen rendkívül hatékony mentőcsapatot tudnának kialakítani, melynek már nem okoznak különösebb nehézséget az államhatárok átlépése. (4. sz. melléklet)

Az államhatárok átlépésének lehetőségeit már 2005. október 20-án a Békés megyei Katasztrófavédelmi Igazgatóság és az Arad megyei Veszélyhelyzeti Igazgatóság közös gyakorlatán vizsgálták.

A feltételezések szerint egy kisjenői (Románia) üzem területén tűz keletkezett. A gyakorlat végrehajtása során a helyi önkéntes tűzoltók, mivel tapasztalták, hogy az oltási és mentési munkákhoz nagyobb erőkre lesz szükség, riasztották az Arad megyei Veszélyhelyzeti Igazgatóság ügyeletét. Az ügyeletes tiszt a jelzés alapján riasztotta a

jenői és az aradi tűzoltóegységet, valamint segítséget kért a Békés megyei Katasztrófavédelmi Igazgatóság ügyeletétől.

A riasztást követően a helyszínre érkeztek a kisjenői, jenői, aradi, gyulai tűzoltók, az Arad megyei Veszélyhelyzeti Igazgatóság Bevetési csoportja és a Békés megyei Katasztrófavédelmi Igazgatóság munkatársai. A riasztott egységek helyszínre érkezése után közös bevetési csoportok alakultak és együttműködve hajtották végre a tűz oltását, a tetőszerkezet hűtését, az eltűnt munkás felkutatását, a sérültek kimentését és elszállításukat.

A gyakorlaton tesztelték a gyorsított határátlépés módozatait riasztás esetén, a speciális eszközök és mentőfelszerelések vámoltatásának (a gyakorlat idején Románia még nem volt tagja az Európai Uniónak) feltételeit, a nyelvi és a kommunikációs nehézségek kiküszöbölésének lehetőségeit.

A gyakorlat befejeztével az értékelést román részről az Arad megyei Veszélyhelyzeti Igazgatóság parancsnoka, magyar részről Békés megyei Katasztrófavédelmi Igazgatóság igazgatója tartotta. Az elismerő szavak mellett kritikusan rámutattak a gyakorlat során tapasztalt hiányosságokra, melyek kiküszöbölésére egyebek mellett az ehhez hasonló közös gyakorlatok, megrendezésével van lehetőség.

E kis kitérő után térjünk vissza a mentőszervezet kialakításának vizsgálatához.

A mentőszervezet állományát a három ország szakembereiből lehetne összeállítani. Alkalmazás esetén az erők és eszközök teljes egészében, illetve a kialakult helyzetnek megfelelően részlegesen is bevetésre kerülhetnének. A közös kiképzés lehetőséget teremtene a vegyes összetételű csoport kialakítására, mely erősíti a közös cél, közös összefogás eszméjét az Eurorégió határokon átnyúló biztonság tudatát. Egy ilyen csoport létrehozása nemcsak a gyakorlati hatékonyságot növeli, hanem a nemzetek közötti összefogást is szimbolizálja.

Ennek a szervezeti egységnek 24 órán belül alkalmasnak kell lennie, az érintett országban (országokban) a beavatkozást igénylő helyzetekben, komplex módon a mentésben való részvételre, valamint a bajba jutott emberek veszélyeztető hatások alóli kivonását követően a biztonságos elhelyezésükre, folyamatos ellátásukra.

A szakmai elvárásoknak megfelelően:

- vezetési csoport
- speciális mentőegység:
  - vízi felderítő mentőcsoport:
    - könnyű vízi mentőrészleg
    - vízi mentő és búvár részleg
  - műszaki mentőcsoport:
    - műszaki mentést biztosító technikai részleg
    - kárhely megvilágító részleg
    - műszaki mentő-, mentesítő beavatkozó részleg
- egészségügyi csoport:
  - katasztrófaorvos részleg
  - elsősegélynyújtó és sérültszállító részleg
  - pszichológiai részleg
- logisztikai csoport:
  - szállításbiztosító részleg
  - szállító részleg
  - ételmezési részleg
  - műszaki kiszolgáló részleg

A mentőszervezet tervezett létszáma 150 fő.

A korábbi évek árvízi védekezése során tapasztalható volt, hogy ezen a területeken a civil szervezetek ige hathatós feladatokat tudnak átvállalni.

Egy ilyen szervezet felállításának jelentős költség vonzata is van. Ennek csökkentése érdekében nem tartom célszerűnek egy állandó létszámú egységet fenntartani. A megfelelő szintű felkészítés után a szervezetet alkalmassá kell tenni arra, hogy rövid időn belül meg tudja kezdeni a feladatát.

3. 5. 1. Elgondolás a DKMT mentőszervezet képzésére és felszerelésére:

Képzés:

- INSARAG vizsga a teljes állomány részére;
- elsősegélynyújtó tanfolyam a teljes állomány részére;
- rendszeres elméleti és gyakorlati foglalkozás;
- szinten tartó képzések.

Feladat és felszerelés:

- **Vízi mentő, bűvár csoport**

Árvízi és belvízi védekezés során életmentés, valamint a műszaki mentőcsoporttal együttműködve az elöntött területekről az anyagi javak mentése.

Felszerelése: mentőcsónakok, speciális felszerelésekkel (mentőmellények, bűvárruha, palackok, víz alatti kereséshez radar...)

- **Orvos és ápoló csoport**

Életmentés, elsősegélynyújtás, egészségügyi biztosítás, valamint a speciális mentőcsoport állományának egészségügyi szűrővizsgálata.

Felszerelése: sürgősségi betegellátáshoz szükséges orvosi felszerelések, gyógyszerek. Nagy segítség lenne egy mobil egészségügyi konténer, a működés helyszínéhez minél közelebb elhelyezve.

- **Műszaki mentő csoport**

Speciális műszaki mentési (élet és vagyontárgyak) feladatok végrehajtása.

Felszerelése: speciális feszítő és vágó-, emelő berendezések, aggregátorok, kis- és közepes teljesítményű szivattyúk, magas és mélyből történő mentés esetére speciális felszerelés.

- **Logisztikai csoport**

Természeti, vagy civilizációs katasztrófa bekövetkezése esetén a kitelepített lakosság elhelyezését, ellátását kell biztosítani. A kialakított táboron belül biztosítani kell egy komplex szolgáltatást a kitelepített lakosság részére (egészségügyi, ételmezési, tisztálkodási, vallásgyakorlási lehetőség, postai szolgáltatás...)

Felszerelése: sátrak, aggregátorok, mobil konyhák, mobil WC-k, alapvető egészségügyi ellátáshoz szükséges felszerelések.

3. 6. Pályázatok

A fenti célok megvalósítása érdekében, a Csongrád megyei Katasztrófavédelmi Igazgatóság közreműködésével benyújtott két pályázatot mutatok be, melyek a közösen végrehajtandó feladatok érdekében lettek benyújtva.

3. 6. 1. INTERAG IIIA

Magyarország – Románia és Magyarország – Szerbia és Montenegró Határon Átnyúló Együttműködési Program 2004 – 2006.

Pályázó: DKMT Kht.

Magyar partner: Csongrád megyei Katasztrófavédelmi Igazgatóság.

A pályázatban megfogalmazásra került, hogy az árvízi megelőzés és védekezés egy komplex tevékenység, amelyben a fő szakmai feladatokat a vízügyi hatóságok végzik. Gyakorlati tapasztalat viszont, hogy a védekezésnek vannak olyan területei, mint például a lakosság tájékoztatása, logisztikai biztosítása, orvosi, pszichikai segítségnyújtás, vízi- és műszaki mentés, ahol szükséges a szervezettség növelése,

fejlesztése, mind technikai, mind képzési területen. A védekezés gyakorlatát szükséges olyan elemekkel bővíteni, amelyek nemcsak az adott veszélyeztetettséggel sújtott területet, hanem az ott élők biztonságát is garantálja.

Jelenleg nincs olyan szervezett erő, amely több országban, azonos normák mentén képes összehangolt, komplex megelőző és védekezési tevékenység hatékony lefolytatására, illetve amely képes lenne a bajba jutott, kitelepített emberek, lakóhelye közelében a normál életviteli igényeket megközelítő befogadási körülmények kialakítására és biztosítására.

A projekt célja, hogy megteremtse mindazon technikai és humán feltételeket, melyek hozzájárulnak az árvízi megelőzés fejlesztéséhez, melyek szükségesek ahhoz, hogy az árvízi védekezéshez kapcsolt, lakosságnak nyújtott kiegészítő szolgáltatások – tájékoztatás, mentés, elhelyezés – biztosítva legyenek.

Magyarország és Szerbia – Montenegró között jelenleg nincs katasztrófavédelmi együttműködés. Ez a projekt lehetőséget ad a határon átnyúló együttműködés kialakítására a megelőzés, a beavatkozás és a helyreállítás teljes vertikumában.

A projekt keretében végzendő tevékenységek:

- mobil monitoring rendszer beszerzése, kiépítése a védekezés struktúrájának integrációjához való hozzájárulás a DKMT Eurorégiót átszelő Tisza folyó menté. A beszerzendő mobil monitoring rendszer a vízállással és időjárással kapcsolatos adatok továbbítása által biztosítja a folyamatos tájékozottságot. A rendszer kiegészítéseként létrehozandó honlap a nyilvánosság tájékoztatása mellett a lakosság számára szolgál az árvízzel kapcsolatos fontos ismeretekkel;
- a határon átnyúló megelőzési, védekezési tevékenység végzésére alkalmas, komplex csoport felállításához szükséges képzés szervezése, lebonyolítása – a résztvevők alkalmassá tétele a külföldön való tevékenység végzésére – minősítése, akreditációja. A csoport az

Eurorégió egész területén bevethető lesz, elsősorban a lakosság védelmére. Ugyanakkor a lakosság veszélyeztetett területről való kitelepítése mellett a technikai felszerelések segítségével a lakosok elhelyezése is biztosított lesz a veszélyeztetettség elhárultáig;

- a csoport működéséhez, a veszélyhelyzetre való felkészüléshez szükséges gyakorlatok szervezése;
- az árvízi védekezési tevékenység, mint közös kihívás feltételeinek megteremtése.

Összességében, egy olyan regionális és határon átnyúló koordinációs központ létrehozása és üzemeltetése a cél, Temes megyében, melynek neve, Regionális és Határon Átnyúló Megelőzési és Bevetési Központ (RHÁMBK).

A közvetlen hatóköre ennek az új intézménynek a következő földrajzi térséget érinti Romániából Temes, Arad és Bihar megyék, Magyarországról Csongrád megye. Ez a terület a későbbiekben, az Eurorégió tagjaival bővíthető.

A pályázat célcsoportjai a fent meghatározott megyék lakossága, intézményei és gazdasági szereplői.

A pályázat célkitűzéseinek elérése érdekében a tevékenységeket több szinten tervezik végrehajtani:

- a tevékenységek első csoportja, a partnerek közötti megállapodás alapján kidolgozott regionális és határon átnyúló eljárások végrehajtása az árvíz megelőzés és árvíz elleni bevetés terén, mivel egy ilyen jellegű katasztrófa az összes határmenti partnermegye gazdasági és társadalmi életét érinti;
- a tevékenységek másik csoportja az új infrastrukturális háttérrel biztosítja (adminisztratív épület, raktár, garázs, közmű, stb.). Az erre a célra szolgáló épületet a Temes Megyei Tanács biztosítani tudja;

- a tevékenységek egy másik csoportjába az újonnan létrehozott RHÁMBK intézményi felépítése (román oldalon létrehozandó Regionális Operatív Csoport / ROCS) és a működés feltételeinek megteremtése tartozik (jogi keretek kidolgozása, közbeszerzések lebonyolítása, technikai eszközök beszerzése stb.);
- a tevékenységek egy újabb csoportja a személyzet szakképesítésének megszerzését tűzi ki célul. Különös hangsúlyt helyezve a regionális és határon átnyúló együttműködésre. Ennek a célnak elérése érdekében a következő tevékenységgel számol a pályázat:
  - regionális kiképzők, helyi katasztrófa-elhárítási felelősök (helyi önkormányzatok képviselői) kiképzése;
  - közös gyakorlatok szervezése a ROCS számára;
- a tevékenységek utolsó csoportja a RHÁMBK és a pályázat eredményeinek a nyilvánosság számára is elérhetővé tételére irányul.

Ma már elmondható, hogy a pályázat nyert, így megkezdődhet az abban megfogalmazott célok megvalósítása

3. 6. 2. TWINNING Projekt

2006. augusztusában az Országos Katasztrófavédelmi Igazgatóság román partnerszerve, a Veszélyhelyzeti Főfelügyelőség vezetője, azzal a javaslattal fordult a főigazgató úrhoz, hogy Magyarország és Románia közösen nyújtson be pályázatot az Európai Bizottság Környezetvédelmi Főigazgatósága által közzétett, „Határokon átnyúló katasztrófavédelmi projektek a természeti katasztrófák elleni küzdelem területén” című felhívásra, a határmenti korai előrejelzés és a természeti katasztrófák hatásait csökkentő koordináció tökéletesítésének témakörében.

A főigazgató úr támogatta a román fél kezdeményezését. A határ menti együttműködés ezen formája, nyertes pályázat esetén, kiegészíthetné a Romániával tervezett Twinning projektet.

Ezt a pályázatot az Önkormányzati és Területfejlesztési Minisztérium országos Katasztrófavédelmi Főigazgatósága dolgozta ki, a RO/2005/IB/OT/03 számú, Hozzájárulás a regionális és helyi szintű katasztrófavédelmi igazgatás kialakításához című Twinning Projekt kiírásra válaszul, mely a román Phare PROGRAM Dokumentum a Gazdasági és Társadalmi Kohézióért 2004-2006 részét képezi. Az Európai Unió 2004. decemberében zárta le Romániával a csatlakozási tárgyalásokat. Románia 2007. január 1-től, tagja az Európai Uniónak.

A pályázatot 5. számú mellékletként csatoltam a dolgozatomhoz.

3. 6. 2. 1. A társfinanszírozásra jogosult kísérleti projektek célkitűzései

Kísérleti projekteknek elő kell segíteniük a Közösségi Polgári Védelmi Mechanizmuson belüli együttműködést. Az együttműködésnek multinacionális környezetben kell történnie. A projektek előírás szerint az Európai Unión belüli határt átlépő együttműködésekre összpontosítanak, azonban célszerű őket úgy megvalósítani, hogy a Mechanizmus keretein belül a harmadik országokbeli Közösségi polgári védelmi beavatkozásoknak is hasznára váljon.

A kísérleti projekteket az alábbi természeti katasztrófák témakörén belül kell kidolgozni:

- erdőtüzek;
- árvizek;
- súlyos vízügyi és időjárási katasztrófák;
- földrengések.

A kísérleti projektek céljai, közé kell tartoznia a tagállamok közös polgári védelmi képességeinek kifejlesztése és alkalmazása.

3. 6. 2. 2. A társfinanszírozásra jogosult kísérleti projektek kivitelezése

A kísérleti projekteknek tartalmazniuk kell legalább egy multinacionális válasz- vagy segítségnyújtási modul kidolgozását. Ezeknek, a moduloknak meg kell felelniük az alábbi követelményeknek:

- minimum két tagállam forrásait kell felhasználniuk;
- képesnek kell lenniük katasztrófa-specifikus technikai válasz nyújtására (ez a válaszmodul), vagy a polgári védelmi beavatkozás általános támogatására (ez a támogató modul);
- önállóan és más modulokkal együtt is működőképesnek kell lenniük;
- a Mechanizmus keretein belül segíteniük kell a polgári védelmi beavatkozásokat.

A kísérleti projekteknek tartalmazniuk kell az alábbiakat:

- a modul számára szükséges emberi erőforrások azonosítását;
- a határos válaszlépések nyújtásához szükséges felszerelés megosztását, vagy ha szükséges, annak bérlését, esetleg megvásárlását. Ezen költségek visszatérítése arányos a felszerelés vásárlásának időpontjával, élettartamával, a projekt időtartamával és azzal, hogy a felszerelés mennyiben szükséges a projekt végrehajtásához. Közvetlen költségként csak azon felszerelés vásárlása számolható el, amely az akció végrehajtásához szükséges;
- a közös cselekvési eljárások kidolgozását;
- jogi, pénzügyi és technikai keretek kidolgozását;
- a felszerelés és kommunikációs eszközök interoperabilitás megosztását;
- a határokon átívelő korai riasztórendszerek és a gyors válaszlépések forgatókönyvének elterjesztését;
- gyakorlatokat;
- tréningeket.

Minden pályázatnak figyelembe kell vennie a már befejezett, vagy még folyamatban lévő nemzeti és EU-s projektek és tevékenységek eredményét.

3. 6. 2. 3. A társfinanszírozásra jogosult tevékenységek típusai

A társfinanszírozásra jogosult kísérleti projekteknek az alábbi tevékenységekkel kell foglalkozniuk:

- gyakorlatok;
- munkaműhelyek és tréningek;
- szakértői csoportok.

A munkaműhelyek és tréningek célja, hogy a felkészültséget javítandó, megadják a közös tapasztalatcsere lehetőségét az EU és EGT tagállamok szakértőinek. A munkaműhelyeken és tréningeken a hálózatépítés által hatékony gyakorlati együttműködést alakíthatnak ki a résztvevő országok. Az elérendő célkitűzéseket pontosan meg kell határozni.

A munkaműhely (tréning) résztvevőinek meg kell kapniuk a dokumentációt angol vagy francia nyelven, jóval a találkozó előtt. Az ülések, és az előadások alatt legalább angol vagy francia nyelvű szinkrontolmácsolást kell biztosítani.

Olyan kísérleti projekt, mely csak egyféle tevékenységre vonatkozik, nem jogosult társfinanszírozásra. Minden projektnek legalább egy gyakorlatot és tréninget kell tartalmaznia.

A kísérleti projekteket (összetételüktől függetlenül) harmadik hónapon belül meg kell tervezni és valósítani.

Eredményeiről egy végső jelentésben kell beszámolni. A jelentésnek tartalmaznia kell egy elemző és egy összefoglaló részt, mely kitér a projekt végrehajtására és menedzselésére is, valamint a végeredmény kivitelezésére és

tartalmára. A jelentésnek ezeken felül tartalmaznia kell egy különálló, egyoldalas kivonatot angolul és a résztvevő országok nyelvén.

A végső jelentésnek tartalmaznia kell a projekt tárgyában illetékes hatóságoknak, szervezeteknek vagy a köz számára tett javaslatokat. A jelentésben javaslatot tehetnek olyan utótevékenységek elvégzésére, melyek a projekt hatását segítik felmérni.

3. 6. 2. 4. Pályázók köre

A programon bármely EU tagállamban vagy csatlakozó országban alapított jogi személy (állami, magán) részt vehet, melyet a központi polgári védelmi hatóságok támogatnak.

Egy vagy több résztvevő partneri együttműködésben is jelentkezhet. A különböző résztvevők szerepei és kötelezettségei szerint a megvalósítás és pénzügyi fedezet szempontjából a résztvevők négy típusát különböztetjük meg:

- haszonélvező;
- partner(ek);
- alvállalkozók;
- vállalkozó társak (az európai Unió kivül).

A haszonélvező:

- a projekt megvalósításáért csak jogilag és pénzügyileg felelős a Bizottság felé;
- a Bizottság számára ő az egyetlen kontaktpont és az egyetlen olyan résztvevő, amely az elért műszaki és pénzügyi eredményekről közvetlenül beszámol a Bizottságnak;
- a belső helyzet és haladás ismeretében a szerződésben meghatározottak szerint műszaki és pénzügyi nyilvántartásokat készít, melyekben

szerepelnek a partnerek által adott adatok, visszaigazolások, valamint az, hogy azok egyeznek-e a költségjelentés adataival;

- közvetlenül részt vesz a projekt műszaki megvalósításában;
- naprakész elszámolást vezet;
- a partnerekkel megbeszéli a munkavégzéshez szükséges megállapodásokat, melyek tartalmazzák a résztvevők feladatait és a pénzügyi megállapodásokat;
- biztosítja, hogy az alvállalkozók a projektnek megfelelő, világos számlákat adjanak;
- kötelessége a Bizottság támogatásának nyilvánosságra hozatala;
- meg kell osztania partnereivel a projekt végrehajtásához szükséges tudnivalókat.

A partner(ek):

- részt vesznek a projekt műszaki megvalósításával kapcsolatos feladatokban;
- naprakész könyvelést vezetnek;
- kötelessége, hogy a haszonélvező részére, a tevékenységéhez szükséges dokumentumokat rendelkezésre bocsássa;
- nem közvetlenül a Bizottságnak számolnak be a műszaki és pénzügyi eredményekről, kivéve, ha a Bizottság erre kéri;
- biztosítják, hogy az alvállalkozók a projekttel kapcsolatos világos számlákat adnak ki;
- a projekt végrehajtásához szükséges információkat meg kell osztania a haszonélvezővel és a többi résztvevővel;
- kötelessége, hogy a Bizottság támogatását a szerződés szerint nyilvánosságra hozza;
- nem járhat el alvállalkozóként a haszonélvező, vagy más partner felé.

Az alvállalkozó(k):

- meghatározott ideig, egy feladat elvégzésében részt vehetnek, de nem tekinthetjük őket résztvevőnek;
- külső szolgáltatásokat végeznek;
- a projektben nem végeznek pénzügyi befektetéseket és ezért nem részesülnek a projekt megvalósításából származó szellemi tulajdonjogokból;
- nyilvános versenyeztetési eljárás során választják ki;
- számláinak részletesnek és tételesnek kell lenni, ami lehetővé teszi a szolgáltatásban felhasznált egyes cikkek beazonosítását.

Befejezés

A téma feldolgozása során, a veszélyhelyzeteket elemezve, megállapítottam, hogy térségünkben két olyan veszélyforrás van, melyek bekövezésekor a hatások biztosan átlépik az országhatárt. Ezek az árvizek és az ipari eredetű katasztrófák. Ez utóbbiak közül is csak azok, amelyek közel a határhoz – 15-20 kilométer távolságon belül - történnek.

A többi katasztrófa helyi, lokális jellegű, melyeknek csak másodlagos hatásai lépik át az államhatárt. Az észlelésük és a nyomon követésük azonban fontos feladat a katasztrófaelhárító szervezeteknek. Kiindulópontjuk lehet egy hazai veszélyhelyzetnek, melyet megjelenésekor már nekünk kell elhárítani, felszámolni.

Elég csak egy földrengésre gondolni, mely nálunk csak kisebb károkat okoz, de a határon túli duzzasztók rongálásával nálunk is vészhelyzetet okozhatnak a következmények (árvizek, fertőzések stb.) Dolgozatomban említettem a csernobili atomerőmű balesetet, melynek hatása napok múlva jelentkezett nálunk is. Járványok kisebb területen keletkeznek, de ha nem sikerül lokalizálni, már túllép a szűken vett környezetén és rövid idő alatt képes nagy területeket megfertőzni.

Lehetne még sorolni a példákat, melyeknek egy jellemzőjük van, hogy lokális, kisterületre terjed ki a közvetlen veszély, de minden lehetőség megvan arra, hogy másodlagosan veszélyt okozzon a szomszédos megyének, régiónak, az államhatárt átlépve a szomszéd országnak.

Ezt a határmenti együttműködés fontosságát felismerve az utóbbi években egyre gyakoribbá vált a védekezésben érintett szakemberek találkozója, tapasztalatcseréje és nem utolsósorban a közös gyakorlatok végrehajtása.

A sikeres együttműködés elengedhetetlen feltétele egy olyan adatbázis, melyben mindenki rögzíti a területén lévő veszélyforrásokat, az elhárításba bevonható erőket (hivatásosakat, civil szervezeteket) és eszközöket. Az így összegyűjtött információkat egymás rendelkezésére bocsátják és gondoskodnak azok naprakészen tartásáról.

Támogatni kell az olyan kezdeményezéseket, melyek egy közös mentőszervezet kialakítását célozza, mert egy össze szokott és jól kiképzett egység igen nagy segítséget tud nyújtani a mentésben, felszámolásban résztvevők számára.

Új lehetőségek rejlenek azokban a kezdeményezésekben, amelyek uniós támogatással a civil szféra vízkárelhárításban – és általában a veszélyhelyzetek kezelésében – való aktív részvételét szorgalmazzák. Meg kell ragadni régiós szinten – határokon átlépve – a különböző projektekből rejlő lehetőségeket.

Az Európai Közösségek fenntartható fejlődésének alapja az egyik legegyszerűbb létérdek, a biztonság. A válsághelyzet kezelésben a polgári védelem az az elem, amely a legnagyobb nyilvánossággal dolgozik. Társadalmi elfogadottsága biztosítja a közösségek érdekében a tömegek bevonását. A védekezés komplex és integrált rendszer, amely nem csak a lakosok és anyagi javaik, hanem a teljes környezetbiztonság érdekében tevékenykedik, célkitűzésként megvalósítva a természetes és az épített környezet megóvását.

Mellékletek

1. sz. melléklet: A katasztrófák csoportosítása
2. sz. melléklet: Jegyzőkönyv
3. sz. melléklet: Csongrád – Temes – Vajdaság Regionális Mentőszervezet működési szabályzata (Tervezet).
4. sz. melléklet: Ellenőrző lap.
5. sz. melléklet: „Határokon átnyúló katasztrófavédelmi projektek a természeti katasztrófák elleni küzdelem területén” című pályázat.

Felhasznált irodalom

Mihail Cozma: Az EU válasza a XXI. Század biztonságtechnikai kihívásaira. Előadás, Határtalan Biztonságért szakkonferencia, Szeged, 2005. november 17-18.

Col. Marcel Lucacin: Elképzelések és megvalósítások a környezeti katasztrófák elhárításában, katasztrófa ellenes védekezés a Duna-Körös-Maros-Tisza Eurorégióban. Előadás, Határtalan Biztonságért szakkonferencia, Szeged, 2005. november 17-18.

Dr. Szöllősi Sándor: A gazdasági beruházások biztonsági követelményei. Előadás, Határtalan Biztonságért szakkonferencia, Szeged, 2005. november 17-18.

Dr. Kátai-Urbán Lajos: Az ipari balesetek országhatáron túli hatásai elleni védekezés feltételeinek értékelése és fejlesztése. Doktori (PhD) értekezés, Zrinyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem, Bólyai János Katonai Műszaki Kar, Katonai Műszaki Doktori Iskola, Budapest, 2006.

Sztanek Endre: A Magyar Honvédség egyes sajátos feladatai (örzés-védelmi, polgári védelmi, katasztrófa elhárítási) a törvényi szabályozás tükrében. Magyar Honvédség Humán Szolgáltató Központ, Budapest, 1997.

Takács Árpád, Matuska Zoltán: Tájékoztató a katasztrófavédelemről, Békés megye veszélyeztetettségéről, tűzvédelemről polgári védelemről és a lakosság tájékoztatási ismereteiről. Békés megyei Katasztrófavédelmi Igazgatóság, Békéscsaba, 2002.

Jegyzőkönyv a Duna- Körös- Maros-Tisza Regionális Együtműködésről. Szeged, 1997. november, 21.

Dr. Pataky Iván: Magyarország katasztrófaveszélyeztetettsége. www.zmne.kulso/mhht/hadtudomany/2000/4.

Dr. Pataky Iván: A sorolás kérdése. www.zmne.kulso/mhht/hadtudomany/2000/4.

Dr. Pataky Iván: A lakosság új veszélyhelyzetek elleni védelmének és a védekezésre való felkészítésének problémái. Polgári Védelmi Szemle 2006/1-2. szám.

Obert Ferenc: Önvédelem – helyi védekezés az ezredforduló káreseményei tükrében. Polgári Védelmi Szemle 2006/1-2. szám.

Összefoglaló a katasztrófavédelmi szervek 2005 évi veszélyes áru közúti szállítással kapcsolatos tevékenységéről. Országos Katasztrófavédelmi Igazgatóság, Budapest, 2006.

Dr. Szakál Béla: A Belügyminisztérium feladatai és a veszélyes anyagokkal kapcsolatos súlyos balesetek elleni védekezés. A kémiai biztonság felépítése, intézményei és működése Magyarországon. 2003. Budapest 2003.

Dr. Tatár Attila: Új irányzatok a katasztrófák elleni védekezésben. Előadásként elhangzott 2005. május 05-én, Gyulán, a IX. Országos Tűzvédelmi Konferencián.

Pályázat Magyar – Román Twinning projektre. Országos Katasztrófavédelmi Igazgatóság, Budapest, 2006

Katasztrófavédelem képes havi folyóirat számai. 2004/4, 2005/8, 11, 12.

Katasztrófavédelem 2001, 2002, 2003, 2004, 2005 számai Országos Katasztrófavédelmi Igazgatóság, Budapest

1999. évi LXXIV. törvény a katasztrófák elleni védekezés irányításáról, szervezetéről és a veszélyes anyagokkal kapcsolatos súlyos balesetek elleni védekezésről. CompLex CD Jogtár 2006.

114/1995. (IX. 27.) Korm. rendelet a települések polgári védelmi besorolásának szabályairól és a védelmi követelményekről. CompLex CD Jogtár 2006.

179/1999. (XII. 10.) Korm. rendelet a katasztrófák elleni védekezés irányításáról, szervezetéről és a veszélyes anyagokkal kapcsolatos súlyos balesetek elleni védekezésről szóló 1999. évi LXXIV. Törvény végrehajtásáról. CompLex CD Jogtár 2006.

48/1999. (XII. 15.) BM rendelet a belügyminiszter irányítása alá tartozó szervek katasztrófavédelmi feladatairól és a védekezés végrehajtásának rendjéről, valamint e szervek irányítási és működési rendjéről.